

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

**Kritika názoru Richarda Dawkinse na Boží
zjevení z hlediska fundamentální teologie**

Bakalářská práce

Autor: **Miroslav Nepraš**
Vedoucí práce: **Dr. Ing. Eduard Krumpolc, CSc., Th.D.**

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a všechny použité prameny řádně citoval a uvedl.

V Pražicích 14. 4. 2015

Miroslav Nepraš v.r.

Děkuji Dr. Ing. Eduardovi Krumpolcovi, CSc., Th.D. za cenné rady, připomínky a za čas, který mi věnoval při vedení bakalářské práce.

Obsah

1. Úvod	4
2. Stručný životopis Richarda Dawkinse	6
2.1. Základní informace	6
2.2. Kariéra	6
2.3. Vztah k náboženství	7
2.4. Ocenění	7
2.5. Knihy vydané v češtině	7
3. Dawkinsův Boží blud	8
3.1. Krátce o knize	8
3.2. Boží blud a Bible	8
3.3. Boží blud a Bůh	11
3.4. Boží blud a člověk	12
3.5. Boží blud a víra	13
3.6. Boží blud a ateismus	15
3.7. Hrozba Božího bludu	17
3.8. Boží blud a poučení pro křesťana	20
4. Boží blud z hlediska fundamentální teologie	24
4.1. Kdo a co je Bůh	24
4.2. Řeč o Bohu	25
4.3. Dawkinsova kritika monoteismu	26
4.4. Proč různá náboženství	27
4.5. Polarita mezi ateismem a křesťanstvím	27
4.6. Uvadající křesťanství	28
4.7. Evolucionismus a kreacionismus	28
4.8. Nadčasovost křesťanství	30
4.9. Teismus	30
4.10. Je náboženství placebo?	31
4.11. Vrozená idea Boha	32
4.12. Náboženství na periferii	32
4.13. Vymezení hranic	33
4.14. Zákon, který dráždí	34
4.15. Otcovství a mateřství Boha	34
4.16. Ironie víry	35

4.17. Bůh a Ježíš v pojetí Dawkinse	35
4.18. Zásadní aspekt Bible	36
4.19. Nadčasovost křesťanství	36
4.20. Genetika jinak	37
4.21. Pluralita křesťanství	38
4.22. Dominance křesťanství	38
4.23. Vývoj náboženství	39
4.24. Rozdělení jako přirozenost	39
4.25. Jsme dobří nebo špatní?	40
4.26. Rozhodování	40
5. Různé pohledy na Boží blud	43
5.1. Dawkins kritik, ne ideolog	43
5.2. Kampaň proti křesťanství jako varování	43
5.3. Evoluce jako homilie	43
5.4. Dawkins a další podobní	44
5.5. Ateistické tažení Dawkinse	46
5.6. Nový ateismus	48
5.7. Chrám ateismu	49
5.8. Bůh a ateistická filosofie	50
5.9. Genocentrická revoluce	51
5.10. Pavědci posedlí Dawkinsem	52
5.11. Je evoluce kompatibilní?	52
5.12. Resumé	53
5.13. Dawkins kritizován bratry	54
6. Závěrečný pohled	56
6.1. Cesta východiska	56
6.2. Dawkins opakující se v dějinách	56
7. Seznam použité literatury	58

1. Úvod

Když jsem si přečetl druhou knihu Richarda Dawkinse "Boží blud" byl jsem doslova konsternován z toho, jakým způsobem se tento tzv. „král ateistů“ vyjadřuje nejen o křesťanství, ale i o trojjediném Bohu a i jiných světových náboženstvích. Světová náboženství jsou nedílnou součástí duchovního bohatství lidského světa. Různá náboženství provázejí lidstvo této planety Země už tisíce let, a ať už se v historii děly události dobré nebo špatné, nelze vytrhnout žádné světové náboženství z kontextu vývoje lidských kultur a mezilidských vztahů.

Čtu od Richarda Dawkinse už druhou knihu, tou první byla kniha "Sobecký gen". Tato kniha ve své podstatě obhajuje přirozenost lidského jednání, včetně všech jevů, i těch negativních, jako jsou lidské katastrofy v podobě válek, genocid, revolucí apod. Dawkins, povoláním molekulární biolog, hledá odpověď na tyto otázky ve vědě zvané genetika. Kniha byla zajímavá, i když ne se vším jsem souhlasil.

Daleko větší reakci ve mně vzbudila druhá kniha "Boží blud", která ve mně doslova vyprovokovala následnou odezvu v podobě kategorického nesouhlasu skoro se vším, co tento autor nejen o Bohu a o křesťanství napsal. Richard Dawkins si vybírá z Písma svatého jen ty pasáže, které po své vlastní korekci zneužívá proti křesťanské tradici i proti církvi, což může mít za následek úbytek křesťanských hodnot v celém světě.

Jeho hanlivé a urážlivé výrazy na adresu dobrého Boha mě nenechaly na pochybách, a já se rozhodl napsat dílko ve formě bakalářské práce, abych pozvedl a oslavil Boží jméno, a tím předvedl, že R. Dawkins vychází z velmi špatného obrazu Boha, který si utvořil ve své ateistické mysli, kdy se představa Boha v jeho myšlení a jednání stává doslova karikaturou.

Dawkins vůbec nevychází z kontextu duchovní a mravní úlohy křesťanských církví, a dává je všeobecně za špatný příklad. Jeho argumentem je nepochopení a překrucování snah církví. Odmítá křesťanskou výchovu, straší Bohem a útočí na církve a její úlohu vést lidi k Bohu. Taktéž považuje křesťanství za neoprávněné násilí na lidech.

Údaje, jimiž Dawkins podpírá svá tvrzení, však v žádném případě nejsou založeny na badatelských principech, jež sám tolik vyzdvihuje, spíše jde o jakousi nesourodou sbírku citací vytržených z kontextu, nebo odvolávání se na svou vlastní

zkušenost, což působí přinejmenším subjektivním dojmem a má poukázat na to, že skutečně inteligentní a poctivý člověk musí být ateista.

Věřící čtenář se tak hned v první kapitole může dostat do úzkých, neboť je mu předkládána jeho nepoctivost a hloupost. Podobným způsobem si počíná i v následujících kapitolách, kde jednak usiluje o vyvrácení důkazů Boží existence a jednak se snaží prokázat, proč Bůh takřka s jistotou neexistuje. Snaží se útočit též na důkazy Boží existence. Zpochybňuje a vyvrací pět důkazů Boží existence Tomáše Akvinského.

Chci říci, že samotnou Dawkinsovu knihu "Boží blud" je možné označit za manifest nejtvrďšího ateismu, za pamflet s výrazně antináboženským obsahem, který může mít v lidském světě dalekosáhlé následky. Vždyť už před více než sto třiceti lety napsal něco velmi podobného filosof vůle F. W. Nietzsche, a mělo to posléze pro Evropu i pro svět tragické následky, poněvadž si jeho učení po důkladné korekci přisvojila určitá skupina samozvaných vyvolených lidí, a rozpoutala velkou světovou válku.

Mým úkolem bude argumentovat tak (za pomoci fundamentální teologie), abych povýšil a oslavil Boží jméno a tím zpochybnil antináboženský manifest tohoto ateistického autora.

2. Stručný životopis Richarda Dawkinse

2.1. Základní informace

Clinton Richard Dawkins se narodil 26. března 1941 v Nairobi, Keňa, je britským zoologem, etologem a biologem. Na širší veřejnost má vliv jako popularizátor evoluční teorie a sociobiologie. Před svým odchodem do důchodu v roce 2008 působil jako profesor na univerzitě v Oxfordu. Dále působí jako spisovatel.

Do Velké Británie se s rodiči přestěhoval jako osmiletý. Ukončil Oundle School v Hrabství Northampton a pokračoval studiem zoologie na Balliol College v Oxfordu, kde byl žákem nositele Nobelovy ceny etologa Nikolaase Tinbergena. V letech 1967 - 1969 byl asistentem na Kalifornské univerzitě v Berkeley.

2.2. Kariéra

Pozornost světové veřejnosti upoutal v roce 1976 knihou "Sobecký gen" (česky publikována v roce 1998). Jím částečně vytvořená a částečně popularizovaná teorie sobeckého genu se rychle rozšířila a stala se součástí širokého povědomí. Dawkins dokazuje, že základní evoluční jednotkou jsou geny, které ač samy pasívní – vyvolávají složité reakce vedoucí až ke vzniku složitých biologických strojů pro zachování a šíření genu, mezi které patří i člověk. V knize píše: „Ve skutečnosti není těžké si představit molekulu, která tvoří své kopie. Stačí, aby se vytvořila jednou, pak bere replikátor jako šablonu či chemický vzor. Předpokládejme, že každá tato molekula má jistou přilnavost vůči molekulám stejného typu. Když se pak do její blízkosti dostane stavební jednotka, vůči které má afinitu, už u ní zůstane.“

Právě teorie sobeckého genu vedla Dawkinse k proklamaci kontroverzní teorie mimetické. Podle ní se podobně jako geny replikují i informační řetězce, které pojmenoval mem. Po dlouhých kontroverzích bylo slovo mem zahrnuto do Oxfordského slovníku angličtiny. Počáteční nadšení touto teorií opadlo koncem devadesátých let dvacátého století kvůli těžké definovatelnosti pojmů. V současnosti je memetika vnímána jako metafora na hraně vědy a poezie, značná část jejího slovníku však vstoupila v běžné užívání. V roce 1982 potvrdil svou pozici na světovém intelektuálním fóru bestsellerem "The Extended Phenotype" (česky: rozšířený genotyp). Jeho zapálení pro věc mu vyneslo přezdívku Darwinův rotvajler po vzoru Thomase Huxleye Darwinův buldok.

2.3. Vztah k náboženství

Dawkins je ateista a ostře vystupuje proti náboženství, ve kterém spatřuje analogii počítačového viru šířícího se mezi lidskými mozky, jak popisuje ve své eseji "Viruses of the Mind" (česky: viry mysli) z roku 1991. Spolu se Samem Harrisem, Christopherem Hitchensem a Danielem Dennetem je považován za ústřední postavy nového ateismu. Pro televizní stanici Channel 4 připravil dvoudílný dokumentární pořad kritizující náboženství. Nese titul "Kořen všeho zla?" a byl vysílán v lednu 2006.

2.4. Ocenění

Dawkins je nositelem čestných doktorátů na univerzitách ve Westminsteru, Durhamu a Hullu. Další doktoráty obdržel na Open University, St. Andrew University a Australian National University. V roce 1997 byl zvolen členem Královské literární společnosti a o tři roky později Královské přírodovědecké společnosti. Je viceprezidentem Britské humanistické asociace a čestným patronem Trinity College University - Philosophical Society. V roce 2004 zvítězil v hlasování čtenářů magazínu "Prospect" o sto nejvýznamnějších britských intelektuálů s náskokem dvojnásobku hlasů před držitelem druhého místa.

2.5. Knihy vydané v češtině

Dawkinsovi doposud vyšlo deset knih a z toho šest bylo přeloženo do češtiny:

- Sobecký gen (česky 1998) - The Selfish Gene (1976)
- Slepý hodinář (česky 2002) - The Blind Watchmaker (1986)
- Řeka z ráje (česky 1996) - River Out Of Eden (1995)
- Příběh předka (česky 2008) - The Ancestor's Tale: A Pilgrimage to the Dawn of Life (2004)
- Boží blud (česky 2009) - The God Delusion (2006)
- Největší show pod sluncem (česky 2011) - The Greatest Show on Earth (2009) ¹

¹ Internet, https://cs.wikipedia.org/wiki/Richard_Dawkins

3. Dawkinsův Boží blud

3.1. Krátce o knize

Když známý evoluční a molekulární biolog Richard Dawkins vydal v roce 2006 knihu *The God Delusion* ("Boží blud"), okamžitě tím rozpoutal živou diskuzi v masmédiích i na internetu. Tento vědec už předtím napsal řadu děl o vztahu filosofie a vědy, v nichž mimo jiné usvědčoval víru v Boha z iracionality a poukazoval na její negativní vliv na společnost.

V této poslední knize se však tomuto tématu věnoval naplno, aby zvýšil sebevědomí ateistů a podpořil všechny, kteří by chtěli odvrhnout náboženství, a ukázal jim, že i bez něho lze žít plnohodnotný, mravný a šťastný život. Dawkinsovu knihu lze v zásadě rozdělit na tři části. V první se autor soustředí na tzv. hypotézu Boží existence, podle níž „existuje jakýsi nadčlověk, nadpřirozená inteligence, která úmyslně vyprojektovala a stvořila vesmír a všechno v něm, včetně nás“.

Dawkins ukazuje, že hypotéza o existenci takové inteligentní bytosti je vědeckou hypotézou, kterou je třeba analyzovat jako každou jinou, a že existují jen chabé důvody pro její přijetí, zatímco důvody pro její odmítnutí jsou obrovské. „Iluzi designu v živém světě mnohem úsporněji a nesrovnatelně elegantněji a bez potřeby nějakého inteligentního konstruktéra vysvětluje darwinovský přírodní výběr.“ V druhé části knihy se autor snaží najít přirozené důvody, proč je náboženství všudypřítomné, a zda je náboženství přesvědčením nezbytným pro naši morálku.

V závěru pak vysvětluje, jaké jsou jeho důvody pro nekompromisní postoj k náboženství - jak kvůli náboženským dogmatům umírají tisíce lidí v zemích třetího světa na pohlavně přenosné choroby, jak je dětem vnucována víra jejich rodičů mnohdy na základě fyzického i psychického teroru, jak náboženský fundamentalismus bojuje proti vědě, genetickému výzkumu a vyučování evoluční teorie na školách a jak náboženský fanatismus stojí v pozadí terorismu.²

3.2. Boží blud a Bible

Ateistické dílo Richarda Dawkinse "Boží blud" útočí na světová náboženství z různých úhlů pohledu, zejména z morálního, duchovního i sociálního aspektu. Samozřejmě nejvyšší snahu vynakládá v kritice židovského Starého zákona a křesťanského Nového zákona, tedy náboženství, které asi zná nejlépe. Autor se velmi

² Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, titulní strana

pozoruhodně vyjadřuje zejména o biblických textech Písma svatého. Snad je to zajímavý způsob popularizace vědy, řekněme, že chce silně zapůsobit na určitý typ čtenářů své knihy, která se jim může jevit do určité míry ateistickým zadostiučiněním.

Je pravdou, že Dawkins znevažuje posvátný obsah Písma svatého, tropí si posměch nejen z Boha, ale i z velkých biblických patriarchů, proroků i samotného Ježíše Krista Nazaretského a apoštolů. R. Dawkins má sebevědomý a arogantní přístup k biblickým textům. Můžeme se v knize na str. 50 dočíst, že většina bible není vyloženě zlá, je ovšem nepochybně divná, přesně tak, jak by se dalo čekat od chaoticky vytvořené antologie nesouvislých dokumentů. Tedy podle R. Dawkinse je lidstvo tak pošetilé a naivní, že si této „splácané antologie“ váží téměř dva tisíce let.³ I autorův přístup k biblickým textům je dosti naivní. Vybírá jen takové argumentace, které čtenáře oslní svou hlouběji nepropracovanou úvahou v podobě lidských neštěstí, válek a obecného zla, za kterým chtivý čtenář spatřuje Boha, který bez citu a milosrdenství vede lid k zmaru a záhubě.⁴

Pan Dawkins asi zapomněl, že citovat takovým způsobem Písmo svaté vyžaduje určitou znalost teologických věd, kdy bez konzultace s lidmi fundovanými v teologických oborech nemůže oslovovat širokou veřejnost, byť by byl sebelepším vědcem, ale v naprosto jiném oboru. Pakliže tak nečiní, může se stát, že vytvoří ze svého díla zvrácený paskvil, který si poté různí čtenáři mohou také různě vysvětlovat. A už vůbec nemluvě o tom, jak se tímto způsobem projevu staví k církvi a všem věřícím, kteří se spíše budou cítit velmi znechuceni a knihu odloží jako nechutný škvár.

Nemusel jsem ani moc přemýšlet, abych rychle pochopil, že dílo R. Dawkinse „Boží blud“ je doslova semeništěm urážek, pohrdání a totálního znevažování Boha, církvi i všech náboženství. Richard Dawkins, byť velmi uznávaný vědec z Oxfordu, molekulární biolog a genetik, přece v dnešní době modernismu nemůže vykreslovat dobrého Boha jako zlého, zbytečného, ba až škodlivého, který nemá u něj úlohu Stvořitele a Spasitele, ale špatného a dávno překonaného vzoru pro člověka a společnost.

Proč pan Dawkins vybírá z Písma svatého jen ty citace, které se mu hodí do jeho nesnášenlivého pojetí Boha, Božích zákonů a náboženství? Samozřejmě, že víme proč. Dnešní doba ateistického modernismu razí teze jako flexibilita, kreativita a individualismus, tedy projev se, jak umíš, a pokud jsi životaschopný, a podle

³ Srov. B. NOSEK, *Poznámky, K výzvě jménem Boží blud*, s. 4 - 5

⁴ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 51

Dawkinsových úvah i sobecký a bezcitný, máš široce otevřenou cestu vpřed. Ale pan Dawkins zapomněl, že lidský, byť sebeinteligentnější racionalismus a naturalismus bez korekce Boha a Božích zákonů vede na scesti. To dokazuje historická, objektivní zkušenost vývoje lidského jedince a společnosti.

Víme všichni, že dnešní doba není vůbec lehká. Vypadá to, jako by docházelo k ústupu křesťanské tradice, ke znevažování ušlechtilých křesťanských hodnot a nástupu lidské zvůle a svévole, které mají za následek množství konfliktů na celém světě v podobě lokálních válek, revolucí, převratů a jiných lidských katastrof. Na rozdíl od pana Dawkinse si nemyslím, že by velká většina válek byla vedena ve jménu Boha a náboženských důvodů, neboť dobrý křesťan žijící tyto ušlechtilé hodnoty nechce nikomu ubližovat a nikoho ničit.

Vedle toho filosof F. W. Nietzsche jasně hodnotí společnost takto: „V lidské populaci je mír pouze ostudou mezi válkami,“ přičemž člověk má svobodnou vůli, podle které si vybírá svou cestu životem. Předpokládejme, že si volí mír a lásku, anebo zvůli a pýchu, která vrcholí v agresivitě proti bližnímu. Pan Dawkins se zřetelně přiklání k lidské inteligibilní svévoli, což potvrzuje i argument z jeho knihy „Sobecký gen“: „Přirozenému lidskému jednání je bližší nemilosrdný sobec, než altruista a dobrák.“⁵ Jako by R. Dawkins odsoudil lidské dobro na periferium nechtěného a nepřirozeného jednání.

Bibli neboli Písmo svaté odsuzuje jako špatný a dávno překonaný lidský vzor a návod, přitom ale vůbec neví, že Bible je inspirována samotným Bohem a stvořitelem světa i celého vesmíru. Jak je možné, že oproti despotickým zákonům zmíněných králů přinesla Bible deset ustanovení, která jsou dodnes základem naší morálky? Poukaz autora na to, že se tato ustanovení týkají pouze Židů, je nepatřičný a téměř se blíží antisemitským výpadům. Tuto argumentaci používali mimo jiné nacističtí ideologové. Pokusy o jakási nová Desatera jsou jen směšné.⁶

Konkrétním příkladem takového postupu je text na s. 281: Než Bibli nechám Bibli, musím upozornit na jeden obzvlášť nechutný aspekt etického učení, které z ní vychází. Křesťanům málokdy dochází, že značná část morálních ohledů vůči ostatním, které očividně propaguje Starý i Nový zákon, se původně měla týkat jen úzkého okruhu lidí. „Miluj bližního svého“ neznamenal to, co si dnes myslíme, že to znamená. Znamenalo to pouze „Miluj bližního Žida.“ Uvedené místo v knize Levitikus (19,18)

⁵ Srov. R. DAWKINS, *Sobecký gen*, s. 42

⁶ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 292-293

skutečně zní: „Nemsti se a nehněvej se na syny svého lidu, ale miluj bližního jako sebe, já jsem Bůh.“⁷

3.3. Boží blud a Bůh

Opatrně řečeno, chceme-li chápat Dawkinsovu knihu v hlubším kontextu, tak je potřeba dodat, že dnešní doba ve svém žitém pojetí hodnot, zejména materiálních, doslova nahrává tomuto vědci k úderu proti náboženstvím, a hlavně proti křesťanství i židovství. Dawkins se ohání etickým selháváním v církvích a pochybeními v jednání věřících lidí. Vždyť nikdo nejsme dokonalými, přesto pokládám žité křesťanství za nejušlechtlejší pramen hodnot, které ve své žité podstatě vedou k pokoji, klidu a míru. Ježíš Kristus Nazaretský vychází ze Starého zákona, ale tento Starý zákon překonává svým zjevením a svým osobním svědectvím vytváří revoluci lásky, pravdy a spravedlnosti, která svým naplněním vede ke spáse duše. Víme, že pro ateistu jsou to směšná slova, která se zdají být vzdálena od lidské reality. Tedy lidská přirozenost je velkou vodou na Dawkinsův mlýn, který mele zrno lidské svévole na produkt, ježž můžeme bez nadsázky nazvat vědeckým ateismem. Já sám jsem obrácený člověk, který za léta praxe pochopil, že žité křesťanství je prvotně láskou, láskou duchovní hodnoty, jež by měla vytvářet z lidí bratry a sestry.

Zkoumáme-li Ježíšovo učení z hlediska žité efektivity, je to jako by k nám promlouvalo nadčasově z jiného, doslova mimodimenzionálního prostředí, které je často hodně vzdáleno lidské přirozenosti. Ne, nechci unikat podstatě, přesto si myslím, že je v lidských možnostech křesťanství žít a naplňovat. Tady platí, že když se chce, tak jde všechno. Samozřejmě, že na lidské jednání působí řada různých faktorů, které jsou výrazem doby, ve které žijeme, i když si myslím, že lidské potřeby se nadčasově výrazně nemění, poněvadž životní úroveň má jen okrajový vliv na lidskou přirozenost. To dokazuje lidská zkušenost.

Bible je souborem knih, které popisují velké množství lidských příběhů, kde alfou a omegou je vždy trojjediný Bůh, který člověka i lidstvo vede ke změně k lepšímu, tedy k obrácení. Pan Dawkins poukazuje na krutost starozákonních příběhů, kde často vévodí lidská hloupost a zloba, coby odstrašující příklad často lidské inteligibilní svévole. Dawkins jako ateista silně popírá Božskou autoritu a Boží autorství světa a vesmíru, tudíž se s žitým křesťanstvím asi vůbec nemůže dohodnout.

⁷ Srov. B. NOSEK, Poznámky, *K výzvě jménem Boží blud*, s. 5

Biblická zvěst má také etický kontext, který důkazy Boží existence nemohou zprostředkovat. Boží přítomnost je zaslíbena určité podobě spolulidství: Tam, kde lidé hledají a usilují o kvalitu mezilidských vztahů, kterou Ježíš zjevuje celým svým životem, tam se otevírá dimenze setkání s Bohem. „Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich“ (Mt 18,20). Někteří teologové proto zdůrazňují, že bez osobního vztahu k Bohu se nedochází ani k poznání Boha. Poznání Boha by tedy nemělo být otázkou nějakého dokazování Boží existence, nýbrž zejména otázkou osobního vztahu.

Myslím, že samotnou Dawkinsovu knihu by bylo možné označit za manifest politického náboženství, a to náboženství v tom smyslu, jak jej chápe on sám. Obávám se, že při četbě Dawkinsovy knihy budou mít křesťané tendenci obhajovat názory, které jsou jim předkládány jako jejich vlastní, i když jim vlastní nejsou.

Jako varování před podobnými apologetickými snahami bych závěrem ocitoval svědectví o škodlivosti těchto snah z knihy Bernarda Ebelinga „Podstata křesťanské víry“: „Studujeme-li atheistickou propagandu na Východě, zarazí nás její nízká úroveň a primitivní argumentace, která se očividně míjí s tím, co je podstatou křesťanské víry. Otřesné na tom ovšem je, že se zde s jedovatým posměchem bere na mušku něco, co již dlouho toliko křesťanské nepochopení považovalo - a z části ještě považuje - za součást toho, co je na křesťanské víře podstatné, či se právě pod těmito útoky domnívá, že to je to, co je třeba hájit.“⁸

3.4. Boží blud a člověk

Budeme-li brát Dawkinsovu knihu „Boží blud“ jako provokaci proti všemu náboženskému, tak nám neujde skutečnost, že spousta lidí se přiklání k jeho ateistickým dílům, poněvadž se jim zdá, jako by křesťanství ztrácelo plodnost. Navíc Dawkins umí dobře zahrát na napjatou strunu lidské bezbožné přirozenosti. Řekněme si otevřeně, že čím vyšší je životní úroveň, tím nižší je potřeba Boha a Božích zákonů.

Člověk je si sám sebou čím dál více jistý, jako např. dnes ve finančním byznysu nejsou vymezeny žádné korigující hranice. Pan Dawkins v tomto svém díle i v jiných dílech všechno vsází jen na člověka, jako by lidská inteligibilní svévole nepotřebovala žádných vzorů ani hloubkových ukazatelů lidských snah a metod. Pan Dawkins píše, že člověk nepotřebuje žádných jiných zákonů než lidských, přitom historická zkušenost

⁸ Srov. B. EBELING, *Podstata křesťanské víry*, s. 15

jasně poukazuje na to, že lidský jedinec a společnost stále opakují tytéž chyby, aniž by došlo k nějakému poučení z minulosti.

Prožil si pan Dawkins někdy z vlastní zkušenosti nějakou lidskou katastrofu v podobě války, revoluce, genocidy, nebo jiného lidského selhání, když tak vehementně obhajuje lidskou přirozenost, která bez korekce Boha a Božích zákonů dříve či později končí v temnotách? Vždyť v křesťanském náboženství je tolik ušlechtilých duchovních a mravních principů, přitom záleží jen na nás, která z cest se stane tou naší. A žitá křesťanská víra je jen radostným následováním Krista, který je nejen Spasitelem, ale i spolustvořitelem, neboť trojjediný Bůh je v Kristu a on je v něm počátkem i koncem všech věcí na tomto světě.

Můžeme zde mluvit o kreacionistické teorii, která se opírá o Boží autorství světa i vesmíru. Toto vše pan Dawkins popírá a jako mluvčí Darwinovy evoluční teorie se snaží zpochybnit a doslova zašlapat vše náboženské, božské i křesťanské. Pan Dawkins svým diletantským přístupem tvrdě zasahuje do biblických událostí, když si dovolí zpochybňovat Boží rozhodnutí, přičemž žádnou teologii nebere vážně.

Ano, pan Dawkins hájí člověka, ale vůbec neví, že jediným objektivním měřítkem a úhlem pohledu je doslova Bůh a Boží zákon. Vysmívá se starozákonnímu Bohu, jak je krutý a nemilosrdný, ale vůbec si není vědom toho, že Bůh stvořitel dává také člověku svědomí a charakter, pro které později vyhlašuje Desatero Božích přikázání. Pan Dawkins se dále posmívá a silně zpochybňuje názor, že přírodní katastrofy jsou trestem Božím. Ne, nemusí to být doslova trest Boží, vždyť člověk se trestá vlastně sám svým vztahem k přírodě. Rabování planety, těžba surovin, nerostů, kácení pralesů, devastace a kontaminace všech povrchových vod, narušení ochranného obalu atmosféry atd.

Použiji slova Marka Orko Váchy z jeho přednášek: „Když sundáme z piedestalu Boha, tak tam nastoupí běsi.“ Vysmívat se všemu náboženskému a křesťanskému není vůbec složité, avšak najít pádné argumenty podložené fundovanými názory je mnohem složitější.

3.5. Boží blud a víra

Citace jednoho kanadského kritika: Ateisté možná mají o Bohu pravdu. Kdo ví? Ale Bůh nebůh, je zřejmé, že cosi v lidské duši potřebuje víru, že život má nějaký smysl, který přesahuje materiální rovinu. Člověk by si pomyslel, že empirici jako Dawkins, kteří se tak rádi ohánějí svou racionalitou, tento neměnný aspekt lidské

přirozenosti uznají. Opravdu si Dawkins myslí, že kdybychom se všichni pro pravdu a útěchu místo k Bibli obraceli k “Božímu bludu“, byl by svět humánnějším místem?⁹

K této citaci se rád vyjádřím jako křesťan i kdysi obrácený člověk. Pan Dawkins se snaží znevažovat vše náboženské, ba dokonce i božské. Bůh a náboženství nejsou pro tohoto vědce žádnou solidní autoritou. Dokonce je zde pokus nahradit Desatero Božích přikázání jakýmsi lidským racionálně - naturalistickým desaterem (viz s. 292 - 293). Jestliže zkoumáme lidské individuum (*homo sapiens sapiens*) v jeho nadčasovém projevu, tak můžeme klidně říci, že se lidská přirozenost a potřeby se jednoduše nemění, přitom žitá úroveň je jen jakýmsi doplňkem onoho Nietzscheova: „Lidského, příliš lidského“.

Člověk chce být především zdravý, chce být milován a chce milovat, touží po relativním bohatství, uznání, kariéře, a hlavně by se měl reprodukovat, aby zanechal po sobě potomstvo. Toto vše ovšem potřebuje taktéž nejen kvantitativní přístup, ale také kvalitativní princip, který můžeme nazvat metodou, nebo souborem metod. Tedy tento proces lidské existence se odehrává v určité nadčasové rovině, kde už výše zmíněná životní úroveň je jen průvodním znakem časové éry, či žité ideologické dějinné epizody.

Dostáváme se tímto k jádru věci, a tím je cesta a cíl. Pokud jsem pochopil správně Písmo svaté, tak dobrému Bohu zase až tak nezáleží z nadčasového hlediska na cíli člověka, ale především na jeho cestě k tomuto cíli. Mohu nazvat tuto cestu souborem metod strategie člověka. Přesněji řečeno, jde o to, jakým způsobem jednám se svými bližními na cestě ke svému vytčenému cíli. Pan Dawkins tvrdí a obhajuje, že Boha není potřeba. My křesťané jednohlasně říkáme, že lidstvo bez korekce Boha a Božích zákonů prostě nemůže nadčasově obstát. Vždyť lidská inteligibilní svévole vždy dříve nebo později končí zánikem ideologie, impéria, či zkázou žitého režimu, který se často zvrhne z ušlechtilých ideálů (bráno filosoficky) v destruktivní, totalitní struktury. Nakonec, často se píše a mluví o tom, že člověk je bytost nepoučitelná, přesto si dovolím namítnout, že přijetím Boha do svého života, žitou křesťanskou vírou utváří obecně člověk onen pokoj, klid a mír, který dává jenom Bůh. Od toho je tady církev a církev, aby vedly lid směrem k trojjedinému Bohu.

Samozřejmě, nikdo není dokonalý, ale přesto stojí za snahu naplňovat ve víře a přikázáních Boží zákony, jako zachování lidské společnosti v nadčasovém měřítku

⁹ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 19

kosmického řádu. Dawkins cituje anglického astronoma Freda Hoylea, podle něhož pravděpodobnost, že život vznikl sám sebou na Zemi, není o nic větší než pravděpodobnost, že se v rakovišti přežene hurikán a bude mít to štěstí, že složí Boeing 747.

Dawkins se naopak pokouší statisticky dokázat, že Bůh téměř jistě neexistuje, a nazývá tento důkaz „manévr nejvyššího Boeingu 747.“¹⁰ Dawkins v této kapitole ukazuje, že dokazovat existenci Boha nepravděpodobností samovolného vzniku života a složitých živých organismů je laciným trikem kreacionistů, dnešních zastánců tzv. „inteligentního plánu“ (anglicky „intelligent design“, dále jen ID). Tito, jak je známo, používají Boha jako bezprostřední příčinu všude tam, kde věda zanechává mezery v našem poznání, a tím nahrazují naši nevědomost, ba přímo odrazují vědce od hledání přirozených příčin dosud neprozkoumaných jevů. Věda ovšem tyto mezery postupně zaplňuje, a tím se „Bůh mezer“ stává poněkud zbytečným.¹¹

3.6. Boží blud a ateismus

Pan Dawkins zajímavým způsobem obhajuje ateismus: Mým čtvrtým návodem na zvýšení povědomí je ateistická pýcha. Ateista se za to, že je ateista, nemusí nikomu omlouvat. Právě naopak, všichni ateisté by na to měli být pyšní, jelikož ateismus téměř vždy vypovídá o zdravém, nezávislém myšlení a vlastně o zdravém myšlení jako takovém. Na světě je spousta lidí, kteří v hloubi duše vědí, že jsou ateisté, ale neodvážejí se to přiznat nejen svým rodinám, ale v některých případech ani sami sobě. Částečně to tkví v tom, že samotné slovo „ateista“ získalo v průběhu času nálepkou čehosi děsivého a hrůzu nahánějícího.¹²

Ateismus se v našem křesťanském světě vyskytuje už celá staletí, kde vedle Boha a víry v Něj existuje taktéž i totální, nebo částečná bezbožnost, která může být způsobena buď výchovou, poznáním, nebo i zkušeností. Samozřejmě, že pan Dawkins a i jiní ateisté křičí do éteru, jak je Bůh zbytečný, a věřící jsou zlí a zpupní, přesto je dlužno dodat, že tzv. vědecký ateismus, i kdyby byl inteligibilní a pokrokový, zapomíná na základní podstatu. A to, že v konečném důsledku je Bůh vždy onou alfou a omegou, kterou člověk i společnost přijímá právě tehdy, když se stane něco neočekávaného, např. živelní pohroma, válka, epidemie či pandemie, nebo jiná lidská katastrofa.

¹⁰ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 134

¹¹ Srov. E. KRUMPOLC, Příspěvek do diskuse, *K výzvě jménem Boží blud*, s. 11

¹² Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 25

Právě tehdy lidé volají Boha a všechny svaté, to je statisticky prokázáno. I když to není způsob přijetí Boha a víry zrovna atraktivní, je zaručeně účinný, a lidé po tzv. duchovně - duševním Velkém třesku zůstávají prokazatelně věřící. Richard Dawkins veřejně přiznává: V jednom průzkumu veřejného mínění z roku 1999 byla Američanům položena otázka, jestli by volili jinak dobře kvalifikovanou osobu, pokud by to byla žena (95 procent ano), osoba římskokatolického vyznání (94 procent), židovského vyznání (92 procent), černé barvy pleti (92 procent), mormonského vyznání (79 procent), homosexuální orientace (79 procent) nebo ateista (49 procent).

Očividně před sebou máme ještě dlouhou cestu. Ale ateistů je, zejména mezi vzdělanou elitou, mnohem víc, než si mnozí uvědomují. Tak tomu bylo dokonce i v 19. století, kdy John Stuart Mill už mohl prohlásit: „Svět by byl ohromen, kdyby tušil, kolik z jeho zářivých osobností, těch nejvýznačnějších zastánců moudrosti a ctnosti, je v otázce náboženství zcela skeptických.“¹³

Nedávno jsem se dočetl, že v USA je skoro 50 % vědců věřících v křesťanské náboženství. Oproti tomu jsem také zjistil, že procento věřících vědců v západní a střední Evropě je daleko nižší. Myslím si, že víra u těchto intelektuálů je důležitá, a to právě z důvodu korekce jejich výzkumů a díla, poněvadž věřící vědec si je vědom vyšší odpovědnosti před Bohem a před lidmi. (Např. varování před zneužitím výzkumů, vědomí dopadu bez morálně - duchovní korekce. Viz historická zkušenost zneužití vědy a vědců pro válečné účely v Německu i jinde ve světě.)

Cílem Dawkinsovy knihy údajně je zvyšovat povědomí člověka tím, že si uvědomí úžasné možnosti Darwinem objeveného přírodního výběru, který je schopen z jednoduchého postupnými kroky vytvářet složité, takže se i velmi nepravděpodobné stává v dlouhodobé časové perspektivě možným. Dawkins nezastírá svůj úmysl svou knihou obrátit člověka k ateismu, a to nikoli agnostickému, ale radikálnímu.¹⁴ Kniha tedy není neutrálním konstatováním vědeckých faktorů, ale jejich tendenčním výkladem směřujícím k ateistickému světonázoru. Podle Dawkinse, pokud existuje Bůh, je velice líný, nemá nic na práci, protože všechno se vyvíjí samo díky přirozenému.¹⁵

Důvodem, proč tolik lidí ateisty neregistruje, spočívá v tom, že mnozí nejsou ochotni „vystoupit“. Dawkins sní o tom, že by jim tato kniha s vystoupením mohla pomoci. Protože to je jako s hnutím za práva homosexuálů: čím více lidí veřejně

¹³ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 26

¹⁴ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 137

¹⁵ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 140

vystoupí, tím snáz se k nim ostatní připojí. A možná že po překročení kritického množství dojde k řetězové reakci.

Z amerického průzkumu veřejného mínění vyplývá, že ateistů a agnostiků je mnohem víc než věřících židů a že početně dokonce převyšují i většinu dalších konkrétních náboženských skupin. Avšak na rozdíl od židů, kteří, jak známo, představují jednu z nejvlivnějších politických lobby v USA, a na rozdíl od evangelíků, kteří třímají ještě větší politickou moc, se ateisté a agnostici nesdružují, a jejich vliv je tudíž téměř nulový.¹⁶

Dawkins říká: „Slovo „blud“ v názvu méj knihy znepokojilo některé psychiatry, kteří ho berou jako terminus technicus, se kterým si není radno zahrávat.“¹⁷ Citát Phillipa E. Johnsona: „Darwinismus je příběhem osvobození lidstva od bludu, že jeho osud ovládá nějaká vyšší moc“. „Je vůbec možné, že by to byl tentýž Phillip E. Johnson, který stojí v čele současného amerického kreacionistického tažení proti tažení proti darwinismu?“¹⁸

Ateisté se zatím v politicko-kulturním životě Bohu díky moc neangažují, přesto je na místě říci, že ateismus chorobně proniká do všech kategorií našeho života, a co je největším nebezpečím? Právě to, že tzv. plíživý ateismus ovládá i část křesťanského světa, a způsobuje duchovní, mravní i církevní neplodnost. Tedy mám na mysli to, že křesťanská žitá tradice bere potenciálně za své, a pokud nezačneme všichni žít křesťanské hodnoty, tak následky mohou být nedozírné.

Ateismus nepůsobí akutně, nýbrž latentně a chronicky, kdy plíživě vstupuje do našich životů, a našeho bytí, rozkládá mravní a duchovní jednotu nejen křesťanského světa, ale pošlapává základní, nosná kritéria v mezilidských vztazích. Nakonec postmoderní žité pojmy jsou toho účinným dokladem. Jedná se o termíny pramenící z racionalistického naturalismu, jako kreativita, flexibilita a individualismus bránící jednotě a sounáležitosti lidského ducha a duše v Kristu a v jeho následování.

3.7. Hrozba Božího bludu

Jako obrácený člověk jsem nad těmito otázkami do hloubky přemýšlel, a na základě pochopení a respektování, či nerespektování Boha a Božích zákonů jsem si utvořil dvě teorie.

¹⁶ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 26

¹⁷ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 27

¹⁸ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 27

Za prvé je to teorie duchovně-duševního Velkého třesku, (tedy nikoli astrofyzikálního) která zaručeně působí, pokud ji dotyčný jedinec bere za svou. Jedná se o výrazný zlom v lidském životě, který může být způsoben morálním i fyzickým pádem, kdy poté lidské individuum nastupuje cestu nutné přeměny, tzv. duchovně – duševní metamorfózy, která má za následek výrazné hodnotové obrácení směrem k účinné nápravě, tedy směrem k volajícímu a milosrdnému, dobrému Bohu, který velmi rád ukazuje hříšníkovi onu správnou cestu životem. Hříšník začíná výrazně chápat a ve změně poslušnosti a pořadí hodnot Boha skrze Krista následuje, a přitom o něm s horlivou radostí svědčí, aniž by myslel na sebe.

Druhou duchovně-duševní teorií je tzv. teorie „Kurského oblouku“. Všichni aspoň trochu znalí historie dobře víme, co se odehrálo v roce 1943 u Kurska. Tato teorie už je samotným důsledkem nepřijetí teorie první „Velkého třesku“, kde už pozvolna a nebo i hekticky dochází nejdříve k destabilizaci, a poté k destrukci lidského jedince, rozpadu rodiny, komunity, pracoviště i vlády s následnými důsledky těžkého a nevratného narušení mezilidských vztahů, jako jsou revoluce, převraty a války.

Tyto mé teorie jsou platné na sociální úrovni od lidského jednotlivce přes rodinu, různé komunity až po státní celky. Tedy shrnuto, že žité křesťanské hodnoty jsou samonosnou zárukou pokoje, klidu a míru, samozřejmě za přítomnosti lásky k trojjedinému Bohu a k bližnímu.

Nechci se v žádném případě stát poslem špatných zpráv, či samozvaným prorokem, jen chci a musím poukázat na hrozící nebezpečí nejen vědeckého, ale i celospolečenského, světového ateismu. Dále viz R. Dawkins: Bude-li tato kniha působit tak, jak jsem zamýšlel, pak ji nábožensky smýšlející čtenáři, kteří ji začnou číst, odloží jako ateisté. Jak troufalý optimismus!¹⁹

Dawkins říká: „Samozřejmě, že zarytí pánbíčkáři jsou vůči jakýmkoli argumentům imunní, jejich odpor se hromadil za léta indoktrinace v dětství, jejíž metody byly rozvíjeny (ať evolucí, nebo designem) po celá staletí. Mezi imunologické prostředky patří i naléhavé varování raději takovou knihu, která je jistě dílem satanovým, vůbec neotevírat. Já ale věřím, že všude kolem je spousta svobodomyšlných lidí: lidí, kteří nebyli v dětství indoktrinováni tak zákeřně, či jiného důvodu „nezabrali“, nebo lidí, kteří jsou přirozeně dostatečně inteligentní na to, aby to vše

¹⁹ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 26

dokázali překonat. Tyto svobodné duše potřebují jen trochu povzbuzení a ze spárů zlořádu náboženství se úplně osvobodí.“²⁰

Pan Dawkins se zde zřetelně vyjadřuje s výrazným nádechem pohrdavé ironie, aby jasným postojem povýšil své pseudodílo nad vše náboženské i křesťanské. Autor se ve svém samosoudu nad náboženstvím i Bohem zaplétá i do filosofie, která mu poskytuje zdánlivý prostor pro manévrování, byť má k filosofii hodně daleko.

Chci-li argumentovat vůči panu Dawkinsovi lidskou přirozeností, tak použiji filosofii taktéž zarputilého a nesmiřitelného ateisty, Friedricha Wilhelma Nietzscheho, který ve svých pozoruhodných dílech přesně popisuje lidskou přirozenost, která je vlastně nepoučitelná, viz jeho výroky: „Mír se jeví v lidské populaci jen jako ostuda mezi válkami“. „Člověk je stále recidivující lidské zvíře z pralesa vlastních sobeckých zájmů a zákonů.“ Tedy toto jsou výroky filosofa vůle, jehož filosofie bylo zneužito v neprospěch lidské populace. Viz II. světová válka a nacismus.

A to jsem použil ještě ty méně šťavnaté výroky, nicméně tento filosof odmítá Boha, ale utváří si nadčlověka, dokonalou lidskou individualitu, která ale od lidské společnosti prchá, poněvadž by v lidské přízemní omezenosti nemohla díky své duchovně-duševní převaze přežít.

Tedy nadčlověk (übermensch) uniká do naprosté samoty, ale zjevený a vtělený Bůh, Ježíš Kristus Nazaretský slouží lidskému pokolení až k smrti. Jaká to protikladnost, která je odpovědí panu Dawkinsovi, že lidská bytost potřebuje ušlechtilý příklad, vymezení hranic (odsud posud), pakliže se člověk nepoučí ze sebe, tedy z člověka, poté musí nastoupit sám Stvořitel, aby člověku ukázal cestu pravdy a lásky, která sama o sobě má hlubší rozměr nejen v pokoji a míru, ale ve spáse duše, která touží po klidu, ale bez Boha to nikdy nedokáže.

Taktéž vymezení lidských hranic už se neděje stále recidivujícím člověkem, ale samotným Bohem, Stvořitelem. Dawkins, Darwinův rotvajler, však nedomýšlí skutečnost, že i přirozený výběr má svá pravidla, své podmínky, své předpoklady, a aby mohl v přírodě začít fungovat, musí být tyto předpoklady napřed dány. Aby se mohlo konat jakékoli sportovní utkání, musí zde být jasná pravidla hry, vymezené hřiště a sehraní hráči, rozhodčí atd., jinak není sportovní hra možná. Tyto předpoklady se přirozeným výběrem nevytvoří, ty musí být dány předem, a to někým, kdo je vymyslí, navrhne, připraví a realizuje.

²⁰ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 28

Dawkins polemizuje s teorií „intelligent design“ ID a říká, že ID není alternativou náhody, tou je přírodní výběr (s. 142). ID problém zdvojnásobí: nastolí totiž otázku, odkud se vzal inteligentní tvůrce, designer. Představa inteligentního tvůrce je pro Dawkinse mnohem méně přijatelná než představa jakéhokoli přirozeného vysvětlení (s. 143). Nepravděpodobnost konečného efektu, např. vzniku nějakého složitého přírodního organismu, se zmenší rozdělením procesu jeho vzniku na mnoho postupných kroků, které samy o sobě už nejsou tak nepravděpodobné.²¹

3.8. Boží blud a poučení pro křesťana

Pro objektivní křesťanský a náboženský názor stačí těchto několik Dawkinsových slov zpochybňujících a urážejících Boha Jahve: Bůh ze Starého zákona je patrně ta nejprotivnější postava v celé beletrii: žárlí, a ještě je na to pyšný; je to malicherný, nespravedlivý, nemilosrdný tvor posedlý ovládnutím ostatních; pomstychtivý, krvežíznivý našeptávač etnických čístek; je to rozmarný, nenávistný tyran se zálibou v misogynii, homofobii, rasismu, infanticidě, genocidě, filicidě, šíření chorob, megalomanství a sadomasochismu.

Ti z nás, kteří se o něm učí od dětství, mohou mít ke všem těmto hrůzám sníženou citlivost. („Boží blud“ - Hypotéza Boží existence s. 50). Pan Dawkins si neuvědomuje, že Bible, tedy Písmo svaté není žádnou beletrií, nýbrž se jedná o knihu zákonů psanou částečně v próze, kterou skrze proroky a apoštoly inspiroval trojjediný Bůh, jenž ve své nadčasovosti poučuje lidstvo, jak se správným způsobem zapojit do kosmického řádu, tedy utvářet všeobecný pokoj, klid a mír na Zemi i v celém universu.

Autor si zřejmě neuvědomuje, že Bůh dal člověku dar nejvyšší, a to svobodnou vůli, ve které se může rozhodnout pro následování dobra nebo zla. Ve Starém zákoně je celkem hodně agresivity, neštěstí a násilí, ne proto, že by snad dobrý Bůh byl špatný, ale proto, že člověk, hebrejský národ a lidstvo nebrali Boží zákony a Boha samotného vůbec vážně. Svévolný, marnivý člověk se nejprve musel výrazně poučit, než začal následovat Boha a Boží zákon. Vždyť vývoj starozákonního člověka je vývojem nadčasového člověka a lidstva.

Poučit se znamená Boha milovat a ctít, poněvadž vše je Jím stvořeno, hmota, čas a prostor. Nepoučená lidská přirozenost si v žádném případě nechce uvědomovat božské autorství tohoto světa i veškerého universa. Člověk by se musel v uznání

²¹ Srov. E. KRUMPOLC, Příspěvek do diskuse, *K výzvě jménem Boží blud*, s. 12

božského autorství všeho universa nechat korigovat samotným Bohem a jeho zákony, a to se nadčasově přičí lidské přirozenosti, byť je sebeinteligentnější.

V konečném důsledku člověk nikdy neobsáhne únosné hranice svého jednání, svých metod, kterými projevuje svou nenasytnou a vždy zjištnou přirozenost. (Viz historická, nadčasová zkušenost). Pan Dawkins si zatvrzele myslí, že si člověk vždy dokáže poradit sám, a že současný žitý postmoderní režim je i se svými nedokonalostmi tím neoptimálnějším lidským pobytem v existenciálního možného světa.

Nakonec je empiricky prokázáno, že ten, kdo následuje trojjediného Boha a naplňuje jeho zákony, vždy více či méně trpí. Může se jednat o určitý radikalismus nebo extrém v tom dobrém slova smyslu, přesto je daleko lepší sdílet božský radikalismus než neštěstí válek, násilí, zvrácenosti a pozvolné destrukce pramenící z lidské, bezbožné svévole a nepoučitelné nenasytnosti ve všech kategoriích lidského bytí.

Dawkins obviňuje náboženství, že se spokojuje s mezerami v lidském poznání, že je dokonce potřebuje, aby mělo kam umístit Boha, že mystici si libují v záhadách (s. 148). To snad dělají zastánci ID, ale nelze to tvrdit o náboženství obecně a o katolickém náboženství už vůbec ne. Katolická církev už po celá staletí podporuje vědu, založila první univerzity, Papežskou akademii věd, povzbuzuje vědce k bádání o vesmíru, o přírodě, o Božím stvoření, vybízí k dialogu mezi teology a přírodovědci atd.

V katolické teologii už dávno platí, že dokazování existence Boha pomocí mezer v lidském poznání není správnou cestou důkazu a že kromě Boha jako nejvyšší Příčiny všeho působí v přírodě přirozené druhotné příčiny, které je třeba hledat a nacházet vědeckým výzkumem na poli přírodních věd. Bůh se tím nestává zbytečným, protože on dal těmto příčinám původ, má je pod kontrolou a s nimi spolupůsobí, ba dokonce může do nich zasáhnout i mimořádným způsobem. Bůh není nečinný, nýbrž zůstává Pánem všeho, bdí nade vším a je při tom nejvyšš svobodný.²²

Nechť střízlivý úsudek křesťana posoudí Dawkinsův ironický pohled na vše náboženské a božské: Nechci tu napadat konkrétní vlastnosti ani Jehovy, ani Ježíše, ani Alláha, ani žádného jiného konkrétního boha, jako jsou Baal, Zeus nebo Odin. Místo toho definuji hypotézu o Boží existenci o něco obhajitelněji: existuje jakýsi nadčlověk, nadpřirozená inteligence, která úmyslně vyprojektovala a stvořila vesmír a všechno v něm včetně nás.

²² Srov. E. KRUMPOLC, Příspěvek do diskuse, *K výzvě jménem Boží blud*, s. 12

Dawkinsova kniha hájí alternativní názor: jakákoli tvůrčí inteligence, dostatečně složitá na to, aby mohla cokoli projektovat, může vzniknout pouze jako konečný produkt dostatečně dlouhého procesu postupné evoluce. Tvůrčí inteligence, které podléhají evoluci, se ve vesmíru nevyhnutelně mohou objevit až později, a tudíž nemohou nést zodpovědnost za jeho „design“. Bůh je tedy v takto definovaném smyslu bludem; a jak ukážou pozdější kapitoly, bludem nesmírně zhoubným.

Není překvapením, že hypotéza Boží existence, jelikož vychází z místních tradic založených spíše na soukromých zjeveních než na důkazech, existuje v mnoha variacích. Historici náboženství mapují její vývoj od primitivního kmenového animismu přes polyteismus, např. řecký, římský či severanský, po monoteismus, jako je judaismus a jeho deriváty, křesťanství a islám.²³

Pan Dawkins směle zpochybňuje božské autorství světa, člověka i celého universa. Ze svého vědeckého hlediska na to má právo, přesto, držíme-li se kreacionistické teorie, můžeme oponovat tím, že Bůh je věčný, tedy nadčasový, kdežto vše, o čem člověk přemýšlí a koná, je ohraničeno časem v hmotě a prostoru. Nakonec těžko se člověku uvažuje o Bohu z hlediska nekonečna a transcendentna, poněvadž tyto úvahy vždy přesahují jakýkoli rámeček lidského vnímání, ať už zkušenostního (empirického), exaktního i smyslového.

Je nanejvýš pozoruhodné, že už v antické, řecké filosofii se vyskytuje něco, jako parametr nekonečné a nehybné Božské velikosti, která je počátkem i koncem všech příčin. Platón dává tomuto počátku všech příčin název „Demiurgos“, Nebeský řemeslník, a Aristoteles, jeho žák, přichází ve své metafyzice se svým Prvním (nehybným) hybatelem, který je taktéž počátkem a koncem všech příčin.

Ne, nebudu se zabývat filosofií, jen dlužno dodat, že už několik staletí před Kristem někteří velmi moudří muži, filosofové, uvažují o Boží existenci, kterou Richard Dawkins tak tvrdě zpochybňuje. Boží existence je pro duchovního a morálního křesťana jediným správným východiskem nejen v oblasti víry, ale i jeho světového názoru, který uplatňuje v mezilidských vztazích na všech úrovních.

Pan Dawkins se ohání evolucionismem, který sice vede k postupnému vývoji, ale solidně neodpovídá na složité otázky úžasného přírodního řádu ve všem obsaženém. V přírodě vévodí dokonalá souhra mezi látkami, principy, prvky i tvory a živočichy, jen člověk občas do tohoto kontextu nezapadá, protože na něj nepůsobí přírodní rovnováha.

²³ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 51

Člověk si ji snaží vytvářet sám, a potom to i tak vypadá: narušená přírodní rovnováha, zdevastované životní prostředí, války, neštěstí, zvrácenosti a násilí.

V plně automatizovaném provozu také řídí všechno počítače, ale i ty musel někdo postavit, naprogramovat, spustit a jejich činnost dále někdo monitoruje, a v případě potřeby do ní zasahuje. Dawkins sám přiznává, že jsou teologové, kteří odsuzují strategii „Boha mezer“, jako např. Dietrich Bonhoeffer (s. 148), případně zbožní křesťané, kteří jsou odpůrci ID, jako např. jeho přítel Kenneth Miller z Brownovy univerzity, který napsal knihu „Nalezení Darwinova Boha“. Nicméně se domnívá, že stanovisko většiny křesťanů vystihuje výrok svatého Augustina, který přebírá z Freemanovy knihy „The Crossing of the Western Mind“: „Existuje i další forma pokušení, jež skýtá ještě větší nebezpečí. A tím je nemoc zvaná zvidavost.“²⁴

²⁴ Srov. E. KRUMPOLC, Příspěvek do diskuse, *K výzvě jménem Boží blud*, s. 12

4. Boží blud z hlediska fundamentální teologie

4.1. Kdo a co je Bůh

Bůh je Stvořitel. 1 Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. 2 Země byla pustá a prázdná a nad propastnou tůňí byla tma. Ale nad vodami vznášel se Duch Boží. (Gn 1 - 1,2).

Dawkins říká: „Bůh ze Starého zákona je patrně ta nejprotivnější postava v celé beletrii: žárlivý, a ještě je na to pyšný; je to malicherný, nespravedlivý, nemilosrdný tvor posedlý ovládnutím ostatních; pomstychtivý, krvežíznivý našeptávač etnických čistek; je to rozmarný, nenávidný tyran se zálibou v misogynii, homofobii, rasismu, infanticidě, genocidě, filicidě, šíření chorob, megalomanství a sadomasochismu. Ti z nás, kteří se o něm učí od dětství, mohou mít ke všem těm hrůzám sníženou citlivost.“²⁵

Po přečtení těchto několika řádek si spravedlivý křesťan s jistotou udělá objektivní názor, jak to vlastně pan Dawkins myslí, a jakým způsobem se o Bohu Otci, Stvořiteli vyjadřuje. Dost na tom, že Bohu Otci přičítá ty nejhorší vlastnosti, které může mít.

Kdo a co je Bůh? Co má člověk na mysli, když říká Bůh? Tato dvojí otázka je sama kladena dvojím způsobem, jednou tak, že subjektem je Bůh, a ne člověk, a potom tak, že za subjekt teologie je považován člověk. Tím chceme už na počátku zdůraznit, že vztah Bůh – člověk prožíváme jako vztah napětí, jehož uvolnění vyvolává v dějinách lidstva spory až podnes.²⁶

Pan Dawkins musí mít s židovským i křesťanským náboženstvím velmi špatné zkušenosti. Kde vzal tyto své negativní až morbidní zkušenosti? Proč se pozorně nezačte do Písma svatého, ale jen eliminuje negativa lidské přirozenosti, za které nikdy dobrý Bůh nemohl a ani nemůže. Vždyť za všechna zla a lidská pochybení Starého zákona si může člověk sám. Právě z toho důvodu je Starý zákon plný neštěstí a násilí, poněvadž starozákonní člověk, zpravidla Hebrej (Žid), ale i příslušníci jiných národů a pronárodů Boží přikázání a zákony jednoduše nerespektovali. Je pravdou, že více ateistických vědců i filosofů se na Boha dívají skrze člověka, přičemž mu buď připisují vlastnosti typicky lidské nedokonalosti, anebo Boha jednoduše úplně vyloučí ze hry dějin.

²⁵ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 50

²⁶ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 37

Pan Dawkins se vysmívá pomocí hypotézy Boží existence: „Existuje jakýsi nadčlověk, nadpřirozená inteligence, která úmyslně vyprojektovala a stvořila vesmír a všechno v něm, včetně nás. Tato kniha bude hájit alternativní názor: jakákoli tvůrčí inteligence, dostatečně složitá na to, aby mohla cokoli projektovat, může vzniknout pouze jako konečný produkt dostatečně dlouhého procesu postupné evoluce.“ Tvůrčí inteligence, které podléhají evoluci, se ve vesmíru nevyhnutelně mohou objevit až později, a tudíž nemohou nést zodpovědnost za jeho „design“. Bůh je tedy v takto definovaném smyslu bludem; a jak ukážou pozdější kapitoly, bludem nesmírně zhoubným.²⁷

Autor nazval existenci Boha „bludem“, tedy ve svém vědeckém světovém názoru přišel na to, že Bůh a různá náboženství jsou nepravdou.

4.2. Řeč o Bohu

„Teologie“ jako křesťanská řeč o Bohu. Jestliže teologie znamená základní řeč o Bohu, pak je křesťanská teologie křesťanskou řečí o Bohu. Toto konstatování je správné, ale je potřeba je objasnit. Neboť zaprvé, jak bylo řečeno, o „teologii“ nehovoří ani Písmo svaté, ani apoštolští otcové. A používání tohoto výrazu u křesťanů se prosazovalo jen váhavě.²⁸

Použil jsem a budu i nadále používat „Kontextovou fundamentální teologii“ od Hanse Waldenfelse coby soubor argumentací proti ateismu „Božího bludu“, který ač sám je tzv. vědeckým i filosofickým diletantismem, může právě z tohoto důvodu způsobit nejen v křesťanské společnosti podivné ohlasy až znechucení nad negací všeho božského a náboženského.

Co je obsahem „Božího bludu“? Dawkins se snaží ukázat, že náboženský výklad světa je naprosto nesmyslný a že působení náboženství ve světě je velmi škodlivé. Terčem jeho kritiky přitom není pouze organizované náboženství, ale veškeré náboženství jako takové. Většinou rozebírá křesťanství - zčásti proto, že se tato víra, historicky vzato, nejčastěji dostávala do křížku s vědou, zčásti proto, že je s křesťanstvím obeznámen lépe než s ostatními náboženskými tradicemi.²⁹

Dawkins dále říká: „Na katolické mytologii mě ohromuje nejen její nevkusná kýčovitost, ale hlavně lehkomyšlná nenucenost, s jakou si tito lidé průběžně vymýšlejí

²⁷ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 51

²⁸ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 40

²⁹ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, s. 7

detaily. Všechno to jsou jen nestydaté výmysly. Papež Jan Pavel II. vytvořil víc svatých než všichni jeho předchůdci za uplynulých několik století dohromady a obzvláštní zálibu měl v Panně Marii. Jeho polyteistické touhy dramaticky vypluly najevo v roce 1981, kdy na něj byl v Římě spáchán atentát, a on své přežití připisal zásahu Matky Boží z Fatimy: „Kulku vedla mateřská ruka“.³⁰

Pan Dawkins zapomněl, že zázraky jsou součástí našeho života a že se v životě dějí. Sice s identifikací a interpretací jsou určité obtíže, které spočívají na naprosté exaktní nejistotě, ale v samotné církvi zázraky podléhají i dlouhodobému zkoumání, a pokud určitý zázračný jev nesplňuje přísná kritéria církevního uznání, tak za zázrak prostě a jednoduše uznán není. Dawkinse nezajímá, jaké konkrétní charakteristiky by podle toho či onoho náboženství Bůh měl mít, ale zda existuje nějaká obhajitelná podoba „hypotézy Boží existence“. Jeho odpověď zní: téměř určitě ne.³¹

4.3. Dawkinsova kritika monoteismu

Dawkins říká: „Ve středu naší kultury stojí velké, nejmenovatelné zlo, monoteismus. Z textu z barbarské doby bronzové, známého pod jménem Starý zákon, se rozvinula tři nelidská náboženství - judaismus, křesťanství a islám. Všechna vzývají Boha na nebesích. Jsou to, a to doslova, náboženství patriarchální - Bůh je všemohoucí otec - odtud pramení ona dva tisíce let trvajících nenávist k ženám v zemích, jež jsou postiženy tímto Bohem na nebesích a jeho mužskými zástupci na zemi - (Gore Vidal).³²

V další kapitole „Božího bludu“ Dawkins čtenáře ve stručnosti seznamuje s tradičními filosofickými argumenty pro Boží existenci (a jejich tradičními protiargumenty) - od Tomáše Akvinského až po Pascala. Poté Dawkins představuje hlavní argument své knihy, v němž se pokouší vyvrátit hypotézu Boží existence na základě nepravděpodobnosti představy Boha jako konstruktéra přírody. Zde Dawkins obrací na hlavu tradiční kreacionistický důkaz, který vychází z nepravděpodobnosti náhodného uspořádání světa do současné důmyslné komplexnosti (s. 134 - 185) a dospívá k závěru, že Bůh téměř jistě neexistuje (s. 185).³³

³⁰ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 54

³¹ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, s. 7

³² Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 57

³³ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, s. 7

4.4. Proč různá náboženství

Bůh téměř jistě neexistuje. To je hlavní stanovisko, ke kterému Dawkinsova kniha zatím dospěla. Teď budou následovat různé otázky. I když připustíme, že Bůh neexistuje, není na náboženství spousta dalších pozitivních věcí? Neposkytuje nám snad útěchu? Nemotivuje snad lidi k tomu, aby konali dobro? Kdyby nebylo náboženství, jak bychom věděli, co je správné a co špatné? Proč vůbec takové nepřátelství? Proč se náboženství, je-li falešné, objevuje u každé civilizace světa? Ať pravdivé, nebo falešné, náboženství je všudypřítomné, kde se tedy vlastně vzalo? Pusťme se nyní do poslední jmenované otázky.³⁴

Panu Dawkinsovi uniká, že náboženství v různých podobách (animismus, šamanismus, totemismus, polyteismus, monoteismus apod.) se vyskytovala od pravěku do dnešních dob, přičemž jim lidé přikládali vždy menší či větší význam.

Zde vidíme, jak pan Dawkins hledá působivé argumenty proti náboženství, kde převážně cituje výroky jiných, právě ty, které se mu do jeho štvavé kompilace nejlépe hodí. Proč Bůh téměř jistě neexistuje? Thomas Jefferson říká: „Kněžím všemožných náboženských sekt... nahání věda hrůzu jako čarodějnicím blížící se den a škaredí se na osudného zvěstovatele, jenž hlásá vyzrazení klamů, ve kterých žili.“

Dawkins říká: „Důkaz založený na nepravděpodobnosti je důkaz s velkým D. Pod maskou tradičního teleologického důkazu je to dnes nejoblíbenější důkaz ve prospěch existence Boha a pro překvapivě mnoho teistů je zcela a jednoznačně přesvědčivý. Je to skutečně velmi silný a také, mám pocit, nevyvratitelný důkaz - ale přesně v opačném směru, než o jaký jde teistům. Pečlivě rozvinutý argument založený na nepravděpodobnosti se totiž blíží jistotě, že Bůh neexistuje.“³⁵

4.5. Polarita mezi ateismem a křesťanstvím

První část čtvrté kapitoly Dawkinsovy knihy obsahuje kritiku a pokus o vyvrácení argumentace ve prospěch existence nadpřirozeného činitele, jejímiž proponenty jsou zastánci nadpřirozeného vlivu (intelligent design - ID). Podle zastánců ID je kauzální vliv nadpřirozeného činitele nutno postulovat jako vysvětlení tzv. neredukovatelné složitosti živých organismů či jejich částí. Dawkins připouští, že existence neredukovatelné složitosti by darwinisticky výhled skutečně falzifikovala (s. 140). Pokud existuje nějaká komplexní živá skutečnost, jejíž vznik není vysvětlitelný

³⁴ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 185

³⁵ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 134

postupnou evolucí danou adaptací, pak má darwinismus problém. Dawkins argumentuje proti všem dosud uváděným příkladům neredukovatelné složitosti, tj. proti všem příkladům neplatnosti Darwinovy vývojové teorie. Posouzení správnosti Darwinovy biologické argumentace - obhajoby darwinistické evoluce proti námitkám - ponechme biologům.³⁶

Zpochybňovat dílo Richarda Dawkinse objektivními argumenty křesťanského náboženství není v dnešní době vůbec lehké, poněvadž v žité víře se křesťanská tradice omezila často jen na rituály, ceremonie a formality, které ve své podstatě jen vzdalují křesťana od živé reality Ježíše Krista Nazaretského. Nakonec jeho vtělené, žité slovo je ve svém láskyplném působení hodně vzdáleno od žité reality postmoderního života celé společnosti.

4.6. Uvadající křesťanství

Pro zajímavost uvádím výrok pana profesora Kunetky, odborníka na liturgiku, který asi přibližně před dvaceti lety uvedl, že v Česku je přibližně necelých 5 % praktikujících křesťanů. Dnes je situace ještě slabší, kdy se uvádí (rok 2014) něco přes 3 % praktikujících křesťanů. Tato čísla mluví sama za sebe, přesto je nutno dodat, že žité křesťanství s sebou nese ony nejdůležitější duchovní a mravní hodnoty, které jako by uvadaly na úbytě z důvodů materiálně-hedonistického nárůstu žitých hodnot díky vysoké a stále stoupající životní úrovni obyvatelstva. Darwinovský přírodní výběr ukazuje, jak je tohle všechno s ohledem na biologickou nepravděpodobnost mylné. A třebaže se darwinismus přímo netýká neživého světa - např. kosmologie, rozšiřuje naše povědomí v oblastech mimo své původní biologické území. Darwinismus nás učí, abychom se měli na pozoru před snadnými domněnkami, že jedinou alternativou náhody je design, a abychom hledali odstupňované úrovně pomalu se zvyšující složitosti.³⁷

4.7. Evolucionismus a kreacionismus

Darwinův evolucionismus je v dialektickém rozporu s křesťanským kreacionismem, který určuje a obhajuje Boha Stvořitele jako nejvyššího autora Země, člověka i všeho universa. Dobrý Bůh Stvořitel nedává vyšší smysl jen duchovně-mravnímu bytí člověka, ale i materiálně - energetickému principu veškeré hmoty v čase

³⁶ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, s. 27

³⁷ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 136

a prostoru, nesoucí ve všech oblastech základy věčného, kosmického řádu, nesoucího metafyzickou i eschatologickou smysluplnost veškerého života.

Náboženské chování lze nazvat lidskou univerzálií stejně jako např. chování heterosexuální. Obě tyto generalizace připouštějí jednotlivé výjimky, ale u všech takových výjimek je až příliš dobře jasné, od jakého pravidla se odchýlily. A univerzální jevy vyskytující se u druhu si žádají darwinovské vysvětlení. Samozřejmě není problém vysvětlit darwinovskou výhodu sexuality. Jde v ní o plození dětí, a to i v případech, kdy tomu antikoncepce nebo homosexualita zdánlivě odporují. Co ale náboženské chování? Proč se lidé postí, poklekávají, bičují se, posedle se klaní zdi, pořádají křížové výpravy či se oddávají dalším nákladným praktikám, které ničí a v krajních případech i promarňují lidské životy?

Přímé výhody náboženství: Důkazů o tom, že by náboženská víra chránila lidi před poruchami vyvolanými stresem, mnoho nemáme. Nejsou ani příliš přesvědčivé, ale nepřekvapilo by mě, kdyby to byla pravda, a to ze stejných důvodů, jako v některých případech nakonec pomůže léčitelství. Slovy Georgie Bernarda Shawa: „Tvrzení, že věřící je šťastnější než skeptik, je stejně k věci asi jako tvrzení, že opilý je šťastnější než střízlivý.“³⁸

Každá lidská societa ve kterékoli době měla své, nebo svá náboženství. Proč? Člověk moudrý - homo sapiens, sapiens si je dobře vědom své nedokonalosti i konečnosti, a proto se opírá, věří v bohy, božstva, Boha. Jeho vlastní vědomí mu v žádném případě nestačí pokrýt vnitřní nekonečnou otázku, tázání se po vyšším smyslu života. Narození, život, smrt, a co dále, život jen duchovně-duševní nebo úplně v jiné formě. Jak se v životě chovat? Co je dobro a zlo, a kdo to dokáže vymezit. Tedy náboženství odpovídají na tyto dnes zdánlivě nepodstatné otázky (viz dnešní majoritní postmoderní myšlení). Nejlépe však odpovídá křesťanství, a to ve zjeveném a vtěleném Bohu, Ježíši Kristu Nazaretskému. Ježíš ve svém vtěleném Slovu přináší lidstvu nadčasovou, duchovní lásku, která ve své podstatě a v žité podobě je doslova harmonickou zárukou pokoje, klidu a míru v lidské populaci. Tedy lidská bytost si svým pozemským jednáním zaslouží svůj nadčasový duchovně-duševní pobyt v dimenzi, která jí přináší. Křesťanské náboženství je v podstatě žité jednání, prvotně v duchovní Lásce, která by měla být do určité míry následováním Krista a Jeho učení, načež

³⁸ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 190-191

křesťan by měl ve své upřímnosti nést Kříž, a stávat se Solí země, co by ukazatel pravdy pravd.

4.8. Nadčasovost křesťanství

Křesťanství patří se svými žitými hodnotami ke třem monoteistickým náboženstvím, a právě v křesťanství by měla hrát hlavní úlohu duchovní láska, jenž tvoří v životě spravedlivého křesťana základní bázi pro vznik všech ostatních hodnot. Jedná se o žité a naplněné duchovně-mravní principy, kterými křesťan utváří ve společnosti pokoj, klid a mír. Tedy zkráceně: „Křesťan svým pojetím hodnot pramenících z víry a lásky ke Kristu a k bližnímu utváří ve světě podmínky pro všeobecný pokoj s eschatologickým zacílením spásy duše, tedy jednat tak, aby byl příkladem, svědčil skutky i slovy o Kristu, a doslova vedl lidi ke správnému jednání ústícímu ke spáse duše. Tedy křesťanské náboženství bere Boha coby nejvyšší autoritu a Stvořitele všeho universa i Země včetně člověka.

4.9. Teismus

Teismus, tj víra v existenci nadpřirozeného činitele zasahujícího kauzálně do stvoření, sice vyžaduje, aby byl kauzálně činný, nikoli však specificky tak, jak předpokládají zastánci nadpřirozeného vlivu hnutí ID. Je dost dobře možné, že je takto činný, ale v teismu to není to nutné. Zastánci ID vlastně hájí velmi silné pojetí Boží činnosti, které vylučuje autonomii přírodních procesů v případě vývoje vesmíru a života. Přirozený proces je prostoupen zázraky v silnějším slova smyslu. Naproti tomu s teismem je plně slučitelné slabší pojetí, podle něhož Bůh není činný vedle přirozených činitelů, ale skrze ně tím, že je uspořádal, aby dosáhl svých záměrů, jinými slovy, aby dosáhl vzniku toho, co si přeje.³⁹

„Zakoušení“ Boha: Pro další myšlenkový postup je určující, že člověk i dějiny se stále silněji stávají centrem myšlení. Novověký člověk chápe stále více sám sebe jako subjekt svého myšlení a tvoření. Jestliže kosmocentrické myšlení středověku zařazovalo člověka do celku věcí stojících „proti“ Bohu a v tomto smyslu ho zařazovalo jako „objekt“ - Descartes hovoří ještě o „res cogitans“ - pak změna paradigmatu od kosmocentrického k antropocentrickému umožnila vidět člověka jako subjekt. To neodporovalo druhému faktu, že Bůh, chápán lidským rozumem jako „objekt“ či

³⁹ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, s. 27-28

„příčina“ („Ur-sache“), se stal neoslovitelným, pozbyl charakteru „Ty“ a nakonec v této podobě zahynul (F. Nietzsche).

Kde byla pak přesto nadále kladena otázka po Bohu, byla nutně spjata s otázkou po člověku, po jeho „Odkud a Kam“. Přitom se spojila otázka po Bohu s otázkou po posledním smyslu. Vyjdeme-li z toho, že se přímo v novověku projevuje cézura - že doba nesporného zakotvení v subjektu byla poznamenána dobou konfrontace s jinými a cizími, a to v pluralitě, a tím i novým určením jednoty a mnohosti, totožnosti a různosti - klade se nově i otázka po posledních odůvodněních a zakotveních.⁴⁰

4.10. Je náboženství placebo?

Je náboženství placebo, které prodlužuje život tím, že snižuje stres? Možná, ačkoli na tuto teorii ještě čeká těžká zkouška u skeptiků, kteří poukazují na mnohé případy, kdy náboženství stres nesnižuje, ale vyvolává. Těžko např. uvěřit, že zdravotní stav je zlepšován téměř neustálým pocitem morbidní viny, který pociťují římští katolíci vybaveni obvykle lidskou křehkostí a méně než obvyklou inteligencí. Možná je nespravedlivé zaměřit se jen na katolíky. Jak podotkla americká komediální herečka Cathy Ladmanová: „Všechna náboženství jsou stejná: náboženství je v podstatě pocit viny, jen má jiné svátky.“ Dawkins říká: „Nemyslím si, že náboženství sloužilo k tomu, aby snižovalo hladinu stresu našich předků. Na takový úkol není tato teorie dost velká, ačkoli je možné, že hrála dodatečnou roli. Náboženství je rozsáhlý jev, který si žádá velkou teorii.“⁴¹

Je náboženství placebo? Ne, křesťanské náboženství není placebo efekt, poněvadž jeho smysl spočívá v žité duchovní Lásce Kristovy formace. Tato Láska, pokud je počátkem, základní bází všech ostatních hodnot, tak je ve své žité koncepci dostatečnou zárukou pokoje, klidu a míru. Ale i ostatní světová náboženství vytvářejí smysluplnou duchovní i mravní oporu všem věřícím, kteří v náboženství hledají smysluplnost otázek a odpovědí nadčasového smyslu života. Křesťanské náboženství ve svém žitém pojetí věřícího usiluje o spásu duše, která ač zmítána nejistotou a protivenstvími života má v Božím Zákonu dostatečný vzor i oporu pro následování z Lásky a úcty k Bohu i k bližnímu. Samozřejmě zde může zapůsobit Boží milost, která vede věřícího správným směrem, i když proto není žádné exaktní ani vědecké vyjádření.

⁴⁰ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 175-176

⁴¹ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 191-192

Tedy náboženství se stává nadčasovou, duchovní a mravní formací věřícího, který v něm hledá naplnění svého pomíjivého života.

4.11. Vrozená idea Boha

Boha popisuje Descartes následovně: „Bohem myslím substanci nekonečnou, nezávislou, vševědoucí, všemohoucí, od které jsem stvořen já sám a všechno ostatní, existuje-li něco jiného, co existuje. A to vše je takové, že čím pečlivěji to pozoruji, tím méně se zdá, že to mohlo vyjít ze mne samého. A tak z toho, co bylo řečeno nahoře, musí se učinit závěr, že Bůh nutně existuje.“

Jednak je existence Boha i pro Descarta jedním z důsledků nutně vyplývajících z ideje dokonalé bytosti. Ve prospěch Boží existence argumentuje na druhé straně také ze své vlastní existence, která ji má odůvodnit (srov. III 28 - 36): „musíme vyvodit tento závěr: Z toho právě, že existuji a že je ve mně idea nejdokonalejší bytosti, tj. Boha, se s největší jistotou dá dokázat, že Bůh opravdu existuje (ex hoc solo quo existam ...evidentissime demonstrari Deum etiam existere).“⁴²

4.12. Náboženství na periferiu

Podle Descarta je idea Boha člověku vrozená, neboť ji Bůh sám do něj vsadil při stvoření. Stane se člověk rovněž místem přítomnosti Boha. Na jedné straně je Bůh ze své podstaty nadřazen veškerému světskému bytí, na druhé straně je novověký člověk „člověkem“, jenž přejímá Boha a vztahuje se k němu jen na základě takového převzetí: Člověk tedy odpovídá za Boha. Tím se také apoeticky rozpadá Boží podstata a bytí. V posledním, Descartem ještě neuskutečněném důsledku se Bůh stává momentem sebeuskutečnění člověka. To, co bylo započato Descartem, nalezlo pokračování v následujících stoletích novověku, kdy lidské ego vyrostlo do emancipované subjektivity nepotřebující ideu Boha a této ideje nakonec již neschopné.⁴³

Člověk dnešní doby, tzv. postmoderny, nežádá potřebu Boha a Božích zákonů, a to z toho důvodu, že si je sám sebou stále jistější, a to na poli vědy, kultury, životní úrovně a nakonec i ve vlastním nitru, kterému nalhává pomíjivou a marnivou jistotu tělesně-materiálních požitků a prožitků. Člověk se přitiskl a přísál k pseudojistotě bleskurychlé informovanosti všeobecné, mediální kampaně, která ho v jeho zdánlivé jistotě činí naoko sytým, přesto je nutno dodat, že všechna tato jistota rázem bere za

⁴² Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 175-176

⁴³ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 172-173

své, když přichází vážná nemoc a posléze i všudypřítomná konečnost každého lidského individua, byť je obklopen sebeskvostnějším hypermoderním interiérem a exteriérem, o kterém si myslí, že tento materiální svět asi nikdy neopustí. Aspoň se tak hodně lidí chová.

4.13. Vymezení hranic

Existenciální filosof J. P. Sartre prohlásil: „Člověk, který nepřijme vlastní konečnost, není nikdy hotov, není uzrálý.“⁴⁴ Z toho tedy pramení, že lidská bytost, a i žádný jiný živočich zde nebude na věky věků. Z eschatologického rozměru člověka pramení výchozí zásada, že člověk, ať už věřící, či nevěřící, by měl být odpovědný nejen za sebe, ale i za své bližní a své lokální i vzdálenější okolí, kdy by měl utvářet dílo (opus), které bude živnou půdou pro další a další generace, ať už věřících, nebo nevěřících, v rámci buď božského (kreacionistického) pojetí, nebo i pojetí čistě lidského, ateistického. Snad jen člověk dokáže vymezit únosné hranice.

Náboženství jako vedlejší produkt něčeho jiného - Dawkins říká: „Teď bych chtěl každopádně skupinový výběr nechat skupinovým výběrem a přejít k mému vlastnímu názoru na to, jakou má náboženství hodnotu pro darwinovské přežití. Patřím do stále početnější skupiny biologů, kteří náboženství považují za vedlejší produkt něčeho jiného. Obecněji řečeno se domnívám, že my, kdo spekulujeme o hodnotě pro darwinovské přežití, bychom měli uvažovat o vedlejších produktech. Ptáme-li se, jakou má cokoli hodnotu pro přežití, možná si klademe nesprávnou otázku. Možná bychom ji měli přeformulovat, aby nám byla užitečnější. Je možné, že jev, o který nám jde (v tomto případě náboženství), není pro přežití podstatný přímo, ale je to vedlejší produkt něčeho jiného, co pro přežití význam má.“⁴⁵

Zda je náboženství vedlejším produktem něčeho jiného (člověka přesahujícího) ať posoudí odborníci svého oboru. Já si jen myslím, že náboženství, ať už polyteistická, různá i monoteistická doprovází lidstvo od samého počátku, kdy jsem důvody už výše uvedl. Kdyby se stalo, že by náboženství přestala plnit svou úlohu, tak se jednoduše zhroutí lidský svět v anarchii a bezpráví, načež už tak je ve světě dosti protivenství, zvráceností a násilí. A to nejen svět mediální, ale i především náš žitý, vnímaný, reálný. Na počátku každého náboženství stojí bohové, božstva nebo Bůh, tedy nejvyšší

⁴⁴ Srov. J. P. SARTRE, *Existencialismus je humanismus*, s. 38

⁴⁵ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 197

duchovní bytosti uvádějící svým učením a příkladem člověka do vzoru, naplněnosti i poslušnosti a radosti. Křesťanské náboženství vede křesťana k dobrým skutkům Lásky, pravdy a spravedlnosti konanými v pokoře, kterých není v lidském světě nikdy dost. Křesťanské náboženství je naplněním tajemného Božího úradku za účelem uvádět lidské bytosti na cestu spásy duše.

4.14. Zákon, který dráždí

Křesťanské náboženství není jen suchým náboženstvím, které dráždí pana Dawkinse, ale je především duchovně-mravním zákonem, který má za svůj nejušlechtlejší cíl, totiž vést lidi k Bohu stvořiteli, ale také utvářet ve víře dobré a únosné mezilidské vztahy, a to jako následek Boží vůle. Pan Dawkins zřetelně poukazuje na darwinismus jako na základní platný zákon. Tedy i pan Darwin nepochopil, že vtělený Bůh, Ježíš Kristus Nazaretský utváří svým učením a svědectvím z darwinovského, evolučního člověka doslova vyšší lidskou bytost, jež nese, ne stopy, ale pevné základy lidské bytosti, která v duchovní lásce vytváří pokoj, klid a mír v lidské populaci a přitom naplňuje s láskou a úctou k trojjedinému Bohu Boží zákony, tedy řečeno kosmologicky „kosmický řád“.

Křesťanské náboženství v podobách církve a církví se výrazně podílí na utváření světa, i přes všechna lidská pochybení a historické stránky světlé i stinné. Křesťanské náboženství je v samotné podstatě Božím záměrem, a je jen na každém z nás, do jaké míry jej hodláme respektovat a naplňovat.

4.15. Otcovství a mateřství Boha

Jahve, Bůh Ježíšův: Jako pro všechny Židy je pro Ježíše Bůh stvořitelem nebe a země, ale pak především Bohem smlouvy. Velké obrazy smlouvy, které nacházíme u proroků, se nacházejí také v evangelijní zvěsti. - Bůh je král: Základním poselstvím Ježíše není nic jiného, než že se přiblížila Boží královská vláda (Mk 1, 14n). - Bůh je pastýř: V království, které má přijít, bude Bůh jako pastýř oddělovat ovce od kozlů (srov. Mt 25 - 32). Bůh je otec: Toto téma, které je tak citlivě vyjádřeno již v Oz 11, 1 - 9; Iz 64,7; Mal 2,10 a výslovně se obměňuje v téma matky (Iz 49,15; 66,13), zaujímá v Ježíšově zvěsti centrální místo.

Otcovství a mateřství v Bohu se dnes zřetelně věnuje zvýšená pozornost; to je třeba brát na vědomí také v souvislosti s tím, jak Ježíš učí své učedníky modlit se. „Říkejte: Otče! (Lk 11, 2). Nejdůležitější a dodnes všem křesťanům společnou

modlitbou je ta, jež pochází od Ježíše a kterou nazýváme podle počátečních slov „Otčenáš“. Tato modlitba se nám zachovala ve dvou podobách, jednak v rámci Horského kázání v Mt 6,9 - 13, jednak v Lk 11, 1 - 4, kde Ježíš vyhovuje prosbě svých učedníků, aby je naučil modlit se.⁴⁶

4.16. Ironie víry

Křesťanství a ateismus: Třeba se tedy budoucnost křesťanství rozhodne ve vztahu Jeruzaléma k Varánasí; nicméně v naší kulturní sféře stále ještě existuje vůči křesťanství protest ze strany ateismu, panujícího v našem duchovním ovzduší, popř. s ním spojené sekularizaci světa. Kde ve smyslu slova „ateismus“ = popírání Boha, bezbožnost, ztráta víry v Boha; a - = alfa privativum = ne, nemá už Bůh v životě lidí místo, tam je křesťanství popíráno ve své podstatě. Dnešní ateismus je jev o mnoha vrstvách a mnoha tvářích a pro jeho spravedlivé posouzení je zapotřebí podrobné fenomenologické i historické analýzy; historické zkoumání musí přitom respektovat jak reprezentativní představitele ateismu, tak i dobové poměry, myšlenkové a vývojové procesy a motivace.⁴⁷

4.17. Bůh a Ježíš v pojetí Dawkinse

Zde je názorná ukázka přesně orientovaného pohledu pana Dawkinse, který až směšnou formou znevažuje samu podstatu Spasitele a Stvořitele, jakožto i jádro křesťanského učení:

- V dobách našich předků se jedné panně narodil chlapec, aniž by se na jeho zplození podílel muž.
- Tento muž bez otce v dospělosti vyzval svého, již mrtvého, již zapáchajícího přítele Lazara, aby vstal z mrtvých, a ten to okamžitě udělal.
- Sám onen muž bez otce oživil poté, co byl tři dny mrtvý a pohřbený.
- O čtyřicet dní později odešel tento muž na vrchol kopce a pak fyzicky zmizel do nebe.
- Budete-li si v duchu sami pro sebe mumlat myšlenky, tento muž bez otce spolu se svým „otcem“ (který je i jím samým) vaše myšlenky uslyší a možná se podle nich zachová. Zároveň dokáže naslouchat i komukoli jinému na světě.

⁴⁶ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 124-125

⁴⁷ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 57

- Řeknete-li něco špatného nebo něco dobrého, tentýž muž všechno vidí, i když se nikdo jiný nedívá. Je možné, že budete podle toho potrestáni nebo odměněni, a to i po své smrti.
- Ona panna, matka tohoto muže bez otce, nikdy nezemřela, ale byla „vzata“ do nebe.
- Požehná-li kněz (který musí mít varlata) chléb nebo víno, ty se „stanou“ tělem a krví onoho muže bez otce.

Co by si asi o tom myslel nezaujatý antropolog, který by na takový systém víry narazil při terénní práci v Cambridgi?⁴⁸

4.18. Zásadní aspekt Bible

Ježíš Kristus prostředník: Křesťanská otázka po Bohu vede nutně k Ježíši Kristu. Mluví se o něm jako o prostředníku a cestě k Otci. Dosvědčuje to oficiální modlitební praxe církve. Poučuje o tom již novozákonní myšlení. Až do naší doby je ústřední postavení Ježíše Krista kamenem úrazu, jak to od konce minulého století dokládá v neposlední řadě námitka proti absolutnímu nároku křesťanství. V době náboženského pluralismu diskuse o postavení Ježíše Krista jako prostředníka ještě zesílila a je vedena nejen mimo křesťanské církve, nýbrž i v nich. Tam se však nemůže přecházet mlčením normativní stránka křesťanského sebeuskutečňování, jak se utváří v modlitbě a v liturgii církve ve stále nové zpětné vazbě k původu.⁴⁹

4.19. Nadčasovost křesťanství

Specifičnost křesťanství: Teologie je řeč o Bohu, křesťanská teologie tudíž řeč o Bohu, jak se on dostává ke slovu v pohledu křesťanství. V křesťanské teologii jde tedy o nárok křesťanství, o to, co je pro křesťanství specifické. „Nárok křesťanství“ však znamená dvojí:

- a) křesťanství má co říci,
- b) a to proto, že promluvil Bůh. Křesťanství tudíž své sdělení nenárokuje ze sebe, ale uplatňuje je proto, že samo stojí pod „Božím nárokem“. Prostředníkem Božího nároku je Ježíš z Nazareta. Jeho postava, jeho řeč o Bohu a Božím království, jeho působení, jeho smrt a zmrtvýchvstání stojí u počátků křesťanství. Specifičnost křesťanství je tedy

⁴⁸ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 204

⁴⁹ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 233

vázána na Ježíše Krista, na jeho pohled na Boha a Boží dílo spásy a na jeho vlastní roli v Božím díle spásy.

Jako je nám Ježíš Kristus přístupný původně v Písmu svatém a v jeho předáváníi společenstvím věřících Ježíšových učedníků, je zprostředkování a chápání specifičnosti křesťanství vázáno na zpřítomňování Ježíše a jeho ducha v církvi, popř. skrze církve. Ptáme-li se, jak hovoří Nový zákon o Bohu, zjistíme toto: Bůh je popisován jako ten, kdo jedná a mluví. To znamená: Bůh mluví, volá, objasňuje, odhaluje, dává poznat, zachraňuje, uzdravuje, přibližuje se, má soucit, daruje lásku. Boží jednání se vyjadřuje v lidských kategoriích. Zmíněná slova se neomezují na Boží výroky v Novém zákoně, nýbrž se většinou nacházejí ve Starém zákoně. Tím však ještě nevyjadřují křesťanskou specifičnost.⁵⁰

4.20. Genetika jinak

Následující částečný seznam obsahuje náboženské memy, které by v memofondu mohly mít hodnotu pro přežití buď kvůli absolutní „hodnotě“, nebo kvůli své kompatibilitě s existujícím memplexem:

- Přežiješ svou vlastní smrt.
- Zemřeš-li mučednickou smrtí, dostaneš se do zvlášť úžasné části ráje, kde si budeš užívat dvaasedmdesáti panen (pomyslete na ony nešťastné panny).
- Kacíři, bludaři a odpadlíci by měli být zabiti (nebo jinak potrestáni, např. vyobcováním z rodin).
- Víra v Boha je nejvyšší ctností. Jestliže vaše zakolísá, usilovně pracujte na jejím posilování a prostě Boha, aby vám s vašimi pochybnostmi pomohl. (Ve své diskusi o Pascalově sázce jsem se zmínil o zvláštním předpokladu, podle něhož je jediným skutečným přáním Boha, abychom v něj věřili).
- Náboženské vyznání (víra bez důkazů) je ctnost. Čím více se vaše víra zpěčuje důkazům, tím ctnostnější je. Mistři ve víře, kteří dokážou věřit něčemu skutečně podivnému, nepodloženému a neobhajitelnému navzdory důkazům a rozumu, bývají dobře odměněni.
- Každý, dokonce i ti bez náboženského vyznání, musí tomuto vyznání projevat větší automatickou a nezpochybnitelnou úctu než jiným typům vyznání.

⁵⁰ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 42

- Existují určité podivné věci (jako je svatá Trojice, transsubstanciace, vtělení), kterým nemáme rozumět. Ani se jim porozumět nepokoušejte, taková snaha by vás mohla zničit.
Naučte se, jak najít naplnění v tom, že jim budete říkat záhada. Vzpomeňte na nakažlivé odsouzení rozumu Martina Luthera, citované na str. 217 „Boží blud“, a zamyslete se nad tím, jaký význam mohlo pro přežití memu mít.
- Krásná hudba, umění a posvátné knihy jako takové jsou sebereplikující se symboly náboženských představ.⁵¹

4.21. Pluralita křesťanství

Nárok proti odporu: Křesťanství a jiná náboženství. Křesťanství vzniklo v určitém časovém bodu dějin, který byl v dalším průběhu historie prohlášen za zlom. V každém případě se v následujících dobách prosadilo téměř jednoznačně počítání času před Kristovým narozením a po něm jako platné a srozumitelné v celém světě. Dějiny doby před Kristem však učí, že i před Kristem existovaly víra v Boha a náboženství, že dokonce dějiny, až kam je můžeme zpět vysledovat, vždy byly náboženskými dějinami či dějinami různých náboženství. Křesťanství do těchto dějin náboženství vstoupilo a vyjímá se mezi nimi aspoň fenomenologicky jako jedno z nich.

4.22. Dominance křesťanství

Dějiny Západu se po celá staletí chápou jako dějiny vítězího křesťanství; přesto však křesťanství nedokázalo odstranit pluralitu náboženskosti a náboženství. V naší době se ve vzájemných vztazích mezi náboženstvími vyžaduje postoj dialogu a ochoty k součinnosti v těchto oblastech života člověka a společnosti, kde je to možné. Nelze však přehlédnout, že nekřesťanská náboženství tím, jak se vyhýbají nároku křesťanství, či ho dokonce odmítají, dávají najevo odpor vůči křesťanství.⁵²

R. Dawkins nás zavádí až do genetické argumentace, aby názorně ukázal chyby a nedostatky. Ano, vše se vším souvisí, kde dobrý Bůh dává nejen svému stvoření prazáklad geologický, ale i biologický a genetický. Tudíž i dědičnost se nachází v souboru Božího záměru, který svou dokonalostí udivuje nejen vědce, ale je především zárukou vývoje a vývinu živých organismů i člověka, který díky dobře organizovanému kosmickému řádu může rozvíjet ve své svobodné vůli existenci vlastního progresivního

⁵¹ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 227-228

⁵² Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 50

bytí. I když ne vždy může být pokrok zárukou úspěšného budování křesťanských hodnot - viz historická zkušenost.

4.23. Vývoj náboženství

Za náboženstvími stejně jako za uměleckými školami a směry pravděpodobně stojí, alespoň do jisté míry, inteligentní designér. Jedním náboženstvím, které jako celek vděčí za svou existenci inteligentnímu designérovi, je scientologie, ale obávám se, že jde spíše o výjimku. Dalším kandidátem na zcela vykonstruované náboženství je mormonství. Joseph Smith, jeho podnikavý a prolhaný zakladatel, si dal práci se sepsáním zcela nové knihy, *Knihy Mormon*, přičemž si od základu vymyslel úplně novou, smyšlenou americkou historii, napsanou smyšlenou angličtinou 17. století. Mormonství se však od doby, kdy bylo v 19. století vymyšleno, vyvíjelo a dnes je jedním z uznávaných hlavních náboženství v Americe - vlastně je prý nejrychleji rostoucím náboženstvím a mluví se o tom, že z jeho řad vzejde i kandidát na prezidenta.

Vyvíjí se většina náboženství. Ať si zvolíme jakoukoli teorii náboženské evoluce, musí být schopna vysvětlit onu pozoruhodnou rychlost, jakou může proces náboženské evoluce, má-li ty správné podmínky, nabrat.⁵³

Richard Dawkins se vyjadřuje o některých církvích, které nepovažuje za solidní a právoplatné. Je pravdou, že v blízké i vzdálené historii se církve štěpila na další různé církve, přesto musím dodat, že jak je lidská jednota nestabilní, tak se to samozřejmě projevilo i na vzniku různých církví a církevních společenství.

4.24. Rozdělení jako přirozenost

Rozdělené křesťanstvo: Spor s nárokem křesťanství se však vyskytuje i u těch, kdo si říkají křesťané. Nemáme zde na mysli pouze nedůslednost spojení mezi teorií a praxí, naukou a životem jednotlivého křesťana. Spíše jde o rozštěpenosti u celého křesťanstva, což vedlo ke konkurenci různých křesťanských církví a společenství, a v určitém smyslu dokonce k vytvoření různých křesťanství. Na tomto místě nejde ani o to prezentovat historii všech rozštěpení, ani ukázat dnešní obraz rozděleného křesťanstva.

V našem životním prostoru známe existenci dvou velkých křesťanských církví, což se projevuje natolik, že křesťanství je teologicky zastoupeno na mnoha našich

⁵³ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 230-231

univerzitách dvěma teologickými fakultami. Víme, že proti oběma západním křesťanstvím, římskokatolickému a tomu, jež zde globálně označujeme jako reformační a které se samo větví v množství církví a církevních společenství, stojí východní křesťanstvo. Víme rovněž, že to nejprve byli křesťanští misionáři činní v nekřesťanských zemích a světadílech, kdo museli zakusit, jak nevěrohodné je křesťanstvo v sobě samém rozštěpené a rozporné, a proto od nich vzešlo volání po jednotě křesťanstva.⁵⁴

4.25. Jsme dobří, nebo špatní?

Dawkins říká: „Kořeny morálky: Proč jsme dobří? Mnozí věřící si těžko dokážou představit, jak bychom mohli být bez náboženství dobří, či proč bychom vůbec bez náboženství dobří být chtěli. Právě takovými otázkami se v této kapitole budu zabývat. Pochyby věřících však jdou ještě dál a v některých věřících vyvolávají záchvaty nenávisti vůči těm, kteří jejich víru nesdílejí. To je velmi důležité, jelikož morální úvahy stojí i za náboženskými postoji k dalším tématům, které s morálkou ve skutečnosti vůbec nesouvisejí.“⁵⁵

Na místo teocentrismu nastoupil antropocentrismus jakožto egocentrismus. Člověk na sebe vzal podobu Boha, převzal boží atributy - vševědoucnost, všemohoucnost - a ustanovil sama sebe „jako v sobě a vůči všem ostatním uzavřenou jednotku. Důsledky tohoto vývoje prožíváme v době, kdy člověka mezi prožitkem osobní bezmoci a zakoušením anonymních nekontrolovatelných mocností přepadá úzkost a on zoufale hledá cestu, kudy uniknout. Lidský odpor proti Bohu zní dnes tlumeněji, avšak zůstává a stále zasahuje křesťanství v jeho kořenech.“⁵⁶

4.26. Rozhodování

Podle mého se k názoru, že náboženství motivuje lidi k dobrotě, přiklání spousta věřících, zejména patří-li k některému z vyznání, jež systematicky zneužívají pocit viny. Zdá se mi, že to chce docela nízkou sebeúctu, aby někdo věřil tomu, že kdyby ze světa z ničeho nic zmizela víra v Boha, začali bychom se okamžitě chovat jako necitliví a

⁵⁴ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 66

⁵⁵ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 237

⁵⁶ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 65

sobečtí hédonisti, kteří neznají laskavost a velkorysost, zkrátka nic z toho, co by si zasloužilo jméno dobrota.⁵⁷

Zjevující Bůh: Základní výpovědi kapitoly o zjevení v *Dei verbum* je výpověď o Bohu. To je zřejmé, už když si povšimneme jazykové podoby kapitoly. Až do čl. 4 je téměř průběžně Bůh subjektem výpovědi. Chápe se sám iniciativy, takže dochází k setkání Boha s člověkem. Je Pánem dějin, v nichž lidem - i blouděním a oklikami - ukazuje cestu ke spáse, již je on sám. Prominentním místem, v němž se vše, co bylo řečeno, stává natolik zjevným, že se z něho šíří světlo rostoucího porozumění přes všechny časy a prostory dějin světa, je Ježíš z Nazareta.

Toto konstatování ukazuje ovšem v koncilním textu na teologický spád. Výpovědi o Ježíši Kristu probíhají převážně janovským způsobem myšlení a mluvy, jakoby shora dolů, teocentricky, tak jako je hledisko historické soustředěné na spásu charakterizováno směrem „zpředu dozadu“. Proces zjevení je popisován vzhledem k Ježíši Kristu jako proces poslání.⁵⁸

Většina přemýšlivých lidí by se shodla na tom, že morálka bez dohledu je jaksi morálnější než falešná morálka, která se vytratí, jakmile začne stávkovat policie, nebo je vypnuta monitorovací kamera, ať už jde o skutečnou kameru sledovanou na policejní stanici, nebo o imaginární kameru v nebi. Ale interpretovat otázku „Když Bůh neexistuje, proč se obtěžovat s dobrotou?“ takto cynicky možná není fér. Zbožný myslitel by jistě dokázal nabídnout ryze morální interpretaci v duchu následujícího prohlášení imaginárního apologety. „Pokud nevěříte v Boha, nevěříte, že existují jakékoli absolutní mravní normy. Možná byste skutečně upřímně chtěli být dobrým člověkem, ale podle čeho byste usoudili, co je dobré a co špatné? Měřítka, co je dobré a co zlé, vám ve finále může dát jen náboženství. Bez něj byste se museli rozhodovat sami.“⁵⁹

Ironická kritika R. Dawkinse je jeho nejbližším jazykem, přesto je nutné dodat, že Boží příkázání a zákony jsou samy o sobě důležitým principem lidského svědomí, „Nedělej druhému to, co sám nemáš rád“. Nakonec všichni velcí diktátoři byli bezbožní; pokud se za křesťanské nebo jiné náboženství skrývali, tak to od nich byl jen takticko-strategický manévr za účelem pokryteckého zisku. Pan Dawkins tímto

⁵⁷ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 255

⁵⁸ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 229

⁵⁹ Srov. R. DAWKINS, *Boží blud*, s. 258-259

odkazuje dobrého Boha na periferium nicoty a marnosti, ale sám neví, že lidstvo se bez Boha nadčasově neobejde.

5. Různé pohledy na Boží blud

5.1. Dawkins kritik, ne ideolog

Je pro mne povinností vyjádřit ohlas na dílo Richarda Dawkinse "Boží blud". Přiznám se, že tuto knihu četlo velmi málo mých přátel a známých, ale já sám jsem si vytvořil naprosto objektivní stanovisko ke knize samotné, i nastalé, historické i současné situace, ze které R. Dawkins čerpal inspirace pro své dílo.

Samotná kniha "Boží blud" se mi jeví jako doslova neslýchaná kampaň proti všem náboženstvím, zejména křesťanskému náboženství, které pravděpodobně autor zná nejlépe, poněvadž se v jeho blízkosti celý život pohybuje. Mám-li být upřímný, tak popis skutečnosti stavu do určité míry odpovídá realitě, která se ve společnosti dotýká nás všech. Tedy řečeno slovy do určité míry omluvnými: „Nikdo nejsme dokonalí“. Ne, nechci se pokoušet o alibismus, jen chci uvést věci na správnou míru tím, že dobrý Bůh dokonalý je (ted' mám na mysli židovské a křesťanské náboženství).

5.2. Kampaň proti křesťanství jako varování

Z toho pramení to, že žádné náboženství, ani žitá ideologie nebo nastolený režim, není ve svém žitém pojetí přesnou kopií prvotního vzoru, v našem případě Božího zjevení a z něj vyplývajícího Písma svatého. Taktéž příkladně všechny žité ideologie i nastalé politické režimy jsou jen malým přiblížením původnímu filosofickému vzoru, poněvadž v kauzální příčině stojí na počátku každého žitého režimu určitá filosofie se svým nezpochybnitelným autorstvím.

Chceme-li brát křesťanské a nejen křesťanské náboženství jako určitý duchovní vzor utvářející dějiny, tak zjistíme, že se všechna náboženství potýkala s pochybeními, která jsou, a světe zlob se či ne, naprosto přirozeným sociálním jevem v každé společnosti, národu i komunitě. Určitě ani pan Dawkins není ve svém životě dokonalým lidským individuem, které překvapuje svět svojí bezchybností. V centru křesťanského náboženství stojí vtělený Bůh, Ježíš Kristus Nazaretský, který svým svědectvím a zjevením zanechává nesmazatelnou stopu nejvyšší kvality lidské i božské osobnosti. Nakonec Ježíš Kristus je celosvětově brán jako největší osobnost všech dob.

5.3. Evoluce jako homilie

Pan Dawkins nechtěl a nechce pochopit trojjediného Boha jako autora všeho universa, a tedy i člověka. Dělá mu to velký problém, poněvadž křesťanství i se svým

Bohem nadělalo ve světě podle něj jen samou paseku. Ale přitom se vůbec nezmínil o velkém přínosu tohoto i dalších náboženství. Vždyť ani proroci, světci a poustevníci nebyli dokonalí, načež vtělený Bůh Ježíš nikoho nenutí, a vždy máme na výběr ve své svobodné vůli. Někdy mi to vážně připadá, jako by sám pan Dawkins chtěl vytvořit ze své pozice vnímání světa vlastní dokonalou a bezchybnou lidskou bytost.

Bloudění gnostika (Václav Umlauf) - Přináší náboženství útěchu nebo bolest? Dawkinsova analýza různých forem bludařství přináší bezpochyby útěchu. Svižný rozbor agresivní zbožnosti pravověrných reformátorů v jižanském „Bible belt“ a jejich preciznějších protějšků na severu USA vyjevuje mnohé o zemi, která ústavně oddělila náboženství a stát, ale fakticky je nechala zvláštním způsobem splynout. Při čtení úvodních kapitol kritizujících agresivitu a bigotnost křesťanských extrémistů v zemi hvězd a pruhů se soucitný čtenář neubrání pocitu, že se ocitl v Evropě na začátku 17. století, kdy zuřily náboženské války mezi jednotlivými denominacemi. Křesťané se potírali se svatým hněvem v oku a společně nenáviděli všechny ostatní, zejména osvícence a humanisty všeho druhu. Jejich mottem se pro změnu stalo Voltaireovo úsloví „Écrasez l'infâme,“ s nímž tento osvícenec a svobodný zednář podepisoval své slavné dopisy.⁶⁰

5.4. Dawkins a další podobní

Lidská přirozenost bez korekce Boha a Božích zákonů nahrává panu Dawkinsovi i jiným ateistickým autorům popírat a potírat Boha i věřící, ale nikdo z těchto pánů asi neví, že v nadčasovém kontextu se lidstvo bez Stvořitele a jeho zákonů jednoduše neobejde.

Richard Dawkins a progresivní deantropocentrizace (Vladimír Havlík) - “Boží blud“ jako vyústění Dawkinsova díla. Domnívám se, že v případě Dawkinsovy knihy “Boží blud“ se nelze omezovat pouze na ideové poselství v této knize obsažené, ale že je třeba vnímat jeho názory v širším kontextu jeho díla, tím spíše, že většina jeho knih byla přeložena do češtiny, a jsou českému čtenáři dobře známa. Jinými slovy, chci zdůraznit, že Dawkins není stejně fanaticky a militantně ateistou jako někteří fanatičtí a militantní věřící, jak je mu často podsouváno.⁶¹

⁶⁰ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, s. 47

⁶¹ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, Příspěvek Vladimír Havlík, s. 56

Důvod je celkem triviální, Dawkins nevychází z víry v ateismus, ale z kritického postoje vědce vůči faktům. K tomuto postoji se Dawkins nehlásí pouze implicitně např. v místě, kde ukazuje, jak vědec odvozuje svá přesvědčení od důkazů, a říká, že kdyby se ukázalo, že všechny důkazy ve vesmíru potvrzují kreacionismus, já budu ten první, kdo to připustí a okamžitě změní názor (s. 18), ale i implicitně na mnoha místech svých knih, kde zastává tuto pozici v diskusích interně-vědeckých, tedy nejen těch, které se týkají externího vztahu vědy a víry.

Příkladem může být kapitola ze “Slepého hodináře“ nazvaná Punkce punktualismu, kde Dawkins diskutuje spory v evoluční biologii, které se týkají rozdílných názorů na rychlost evoluce, a snaží se ukázat, v jakých souvislostech je třeba chápat proměny ve významech gradualismu, saltacionalismu a punktualismu. Taková pozice kritického postoje vůči faktům ale neznamená, že by vědec nemohl hájit své přesvědčení, svou domněnku (v tomto zmiňovaném případě Dawkinsova přesvědčení o graduálnosti evolučních změn) vůči jiným vědeckým přesvědčením či domněnkám (v tomto případě proti punktualismu jako nesprávného pochopení gradualismu).⁶²

Vědeckost takového postoje spočívá v tom, že je možné ho obhajovat do té míry, do jaké není v rozporu s fakty. Dawkinsova ateistická pozice tedy není ideologická, ale kritická. Zahrnuje i sebe sama do oblasti kritických pochybností a v této sebekritičnosti lze rozpoznat rozdíl od dogmatických ideologií. Dawkins se hlásí k Darwinovu odkazu, nejen pokud jde o teorii evoluce prostřednictvím přirozeného výběru chápaného jako „nezázračné vysvětlení existence složitých adaptací“, ale také k Darwinovu odkazu vědeckého postoje (ve výše uvedeném smyslu), který Darwin vyjadřuje např. takto: „Kdyby se mohlo dokázat, že kdy existoval nějaký složitý ústroj, který by nemohl být utvářen četnými, postupnými drobnými odchylkami, naprosto by se zhroutila má domněnka“.⁶³

To není příklad Darwinova přesvědčení o tvořivém mechanismu evolučního procesu, ale příklad jeho vědeckého postoje vzhledem k faktům. Domnívám se, že Dawkins vyjadřuje takový vědecký postoj konzistentně ve všech svých knihách, ať už jsou více či méně odborněji nebo popularizačně zaměřeny. Nenalezneme zde místo, kde by se Dawkins snažil přesvědčit nás o bezvýhradné důvěře ve vědu jako nástroj pro řešení všech problémů člověka s tím, že nesmíme o takové víře zapochybovat, že ji nesmíme racionálně prověřovat a získávat od ní potřebný odstup. Nenalezneme zde

⁶² Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, Příspěvek Vladimír Havlík, s. 56

⁶³ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, Příspěvek Vladimír Havlík, s. 57

místo, kde by se Dawkins snažil opovrhovat všemi, kdo ve vědu nevěří, o ní pochybují, nebo se od ní distancují.⁶⁴

Četl jsem od Richarda Dawkinse také knihu "Sobecký gen", která sklídila také jako všechny jeho knihy u čtenářů úspěch. Tedy od přírody vzato, jazykem Darwinovým řečeno a bádáním Dawkinsovým potvrzeno, přesto křesťanskými hodnotami nepřijato, poněvadž pokud uvažujeme jen evolucionisticky, tak je sobectví a z něj vzniknuvší všechny lidské pochody a metody předurčeny k opakování stále stejných historických chyb. Může tedy časem dojít k závěru, že bude nutno přejmenovat název člověka, homo sapiens sapiens (člověk moudrý) na člověk sobecký, jenž ve svém bytí vědeckém myšlení a jednání odmítá Boha jako Stvořitele i Spasitele, a tím se odsuzuje k životu bez spásy duše, poněvadž časem bude gradovat a vítězit jen lidská inteligibilní svévole na postmoderní přetechnizované bázi, vedoucí jen k soumraku celé lidské civilizace, jež se bude mylně domnívat, že Boha nepotřebuje, a bude usilovat nahradit Stvořitele pomíjivou, lidskou, jen zdánlivě dokonalou lidskou osobností, která bez Boha jen mravně a duchovně vždy zahyne.

5.5. Ateistické tažení Dawkinse

"Ateistické tažení Richarda Dawkinse" (Filip Jaroš) - Překlad knihy "Boží blud" (Academia 2009) Richarda Dawkinse poskytl české veřejnosti možnost seznámit se se stavem debaty mezi vědou a vírou v anglosaských zemích. Bylo možné doufat, že pozice obou krajních táborů, jejichž střetnutím je dílo živeno, u našich čtenářů vyvolají shovívavý úsměv. Jak však ukázala mohutná reakce na kreacionistické vystoupení prezidentova přísluhovače Petra Hájka (Opičí proces naruby a po našem LN 23.5.2009) a nekomplikované přijetí Dawkinsovy pozice filosofem Tomášem Hříbkem (Nový ateismus a jeho kritici, LN 7.11. 2009), Česko je vydáno napospas stejnému pnutí jako křesťanský (nebo postkřesťanský Západ). Ačkoli je debata živena extrémními, a proto i myšlenkově málo zajímavými stanovisky, je třeba pokusit se ji kultivovat, jinak může být v budoucnu zničen prostor celé diskuze.

Předně Dawkinsovi nejde o to, ohledat komplikovaný vztah náboženství a vědy a nalézt možnost jejich srozumění. Účelem "Božího bludu" je přesvědčit čtenáře, že Bůh se vší pravděpodobností neexistuje. Kniha je koncipována jako agitace pro novou podobu vědeckého ateismu a tomuto žánru je plně poplatný způsob argumentace.

⁶⁴ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, Dawkins pod mikroskopem, Příspěvek Vladimír Havlík, s. 57

Křesťanství (či obecně náboženství) zastupuje obyčejný věřící, který přejímá názory své komunity a duchovních, je náchylný k sektářskému vidění světa a znepokojivé otázky pravdivosti církevních tezí nechává ležet ladem. Ateistickým hrdinou naproti tomu je bystrý vědec, který kriticky hledá odpovědi na palčivé problémy trápící lidský rod. Nestačí mu věřit nabízeným vysvětlením, o pravdě se chce přesvědčit vlastním rozumem. Věda je neustálým hledáním, které na rozdíl od náboženství nemá dopředu zformulovanou odpověď.

Bigotní vědci? Předěl ve skutečnosti neleží mezi vědci a věřícími, ale mezi těmi, kdo jsou schopni a ochotni svůj světonázor v průběhu života změnit, a těmi, kdo pasívně přebírají pohledy ostatních. Katolická církev již zenit vlastní dogmatickosti překonala a nejlepší duchovní jsou přirozeně ti, kdo o své víře čas od času bolestně pochybují. Jak vtípně glosuje Jan Zrzavý, kterého rozhodně netřeba podezírat ze sympatií ke katolickým duchovním, „průměrný vědec je podstatně bigotnější než průměrný příslušník dnešního kléru“.⁶⁵

Laikovi - nevědci to může znít smutně, ale většina vědeckých pracovníků nemá s Dawkinsovým bystrým hledačem pravdy nic společného. Věda jako společenská instituce stojí na přebírání pravd vyřčených autoritami, zautomatizovaném provozování laboratorních praktik a indoktrinaci mas studentů na vysokých školách. Kněží i vědci jsou lidské bytosti z masa a kostí a smysluplnost jejich snažení nelze hodnotit jinak než případ od případu. Jakkoliv jiné se zdají být instituce, které je vychovaly, a society, ve kterých žijí, ten nejpodstatnější rozdíl probíhá mezi autentickým osobním hledáním a osobní angažovaností ve jménu vyššího celku (teologie a přírodní vědy).

Evoluční biologie se vnímavým pozorovatelům zvenčí jeví jako kázání. Kázání má přesvědčit nepřesvědčené, utvrdit přesvědčené a udržet nauku pohromadě. Evoluční teorie je vědeckým příběhem o vzniku života a člověka. Biologie je po druhé světové válce vůdčí vědeckou disciplínou a speciálně evoluční nauka přitahuje typ lidí, kteří by se v minulých časech věnovali teologii: celek světa a místo člověka v něm je tím nejvlastnějším problémem obou disciplín. Povahových podobností mezi příslušníky obou povolání existuje tolik (mj. vyvinuté abstraktní myšlení, ctění autorit, entusiasmus v šíření vlastního přesvědčení), že je s podivem, proč na sebe tolik žárlí. Dawkins své dílo přímo postavil na vyhraněném protikladu mezi evoluční biologii, vědou, a liberální západní společností na straně jedné, a náboženským fundamentalismem a církevní

⁶⁵ Srov. J. ZRZAVÝ, *Designéři nad Prahou*, Respekt 42/2005

tradicí na straně druhé. Jakýkoliv pokus o kompromisní postoj uprostřed, ať už z vědecké nebo náboženské pozice, byl z debaty vyloučen.⁶⁶

5.6. Nový ateismus

“Nový ateismus a jeho kritici“ (Tomáš Hříbek) - Asi před měsícem jsem na tomto místě recenzoval několik knih o vztahu vědy a náboženství.⁶⁷ Hlavním podnětem mi bylo české vydání knihy britského biologa Richarda Dawkinse “Boží blud“ (2006, čes. 2009). Dawkins je ateista a navíc je přesvědčen - na rozdíl od jiných vědců - o neslučitelnosti vědy a náboženství.

Jeho ústřední argument tu nebudu opakovat, avšak Dawkins není jediným známým intelektuálem, jenž v posledních letech podpořil věc ateismu. V původní recenzi jsem hovořil o americkém filosofovi Danielu Dennettovi, jenž v knize (“Breaking the Spell“ 2006) zkoumá náboženství jako biologický fenomén. Dawkins a Dennett jsou předními představiteli nového ateistického hnutí tzv. brights. Dnes bych chtěl informaci o novém ateismu doplnit recenzí knih dvou zbývajících ústředních postav tohoto hnutí a zároveň upozornit na dva ze záplavy kritických ohlasů na nový ateismus. Čtenářům mého předchozího textu možná odpovím na některé otázky, které je před tím napadly.

Hlavním představitelům nového ateismu se přezdívá „čtyři jezdcí“ v narážce na „čtyři jezdce apokalypsy“ ze Zjevení svatého Jana. Vedle Dawkinse a Dennetta jde o Sama Harrise, autora knihy “The End of Faith“ (2005) a žurnalistu Christophera Hitchense s jeho knížkou “God Is Not Great“ (2008). Všem čtyřem autorům se od stoupenců náboženství lásky dostává téhož příslibu věčných plamenů pekelných, ačkoli nejsou ve svých názorech zcela jednotní.

Sdílejí však jistá východiska. Ta jsou zřetelná v Harrisově knize, která vlastně celý ateistický trend odstartovala. Vidím tři body, jež jsou pro současný ateismus typické. Za prvé, náboženství je prý dnes nebezpečnější než kdykoli dříve, neboť ohrožuje samo přežití lidstva. Bezprostředním podnětem pro Harrisovu knihu byl islamistický terorismus, který zatím vyvrcholil zničením World Trade Center v New Yorku, ale pokud by bin Ládín nebo Ahmadínežád získali jaderné či biologické zbraně - o co se snaží - neváhali by je použít. Ne proto, aby uspokojili nějaké teritoriální nebo

⁶⁶ Srov. Internet, <http://www.osel.cz/index.php?clanek=4871>

⁶⁷ Srov. T. HŘÍBEK, *Náboženství jako virus mysli*, Orientace, 9.8.2009

ekonomické nároky, ale z čistě teologického důvodu, že je nutno zničit bezbožný Západ.

Na druhé straně neuplynulo ani pár hodin od zřícení newyorských dvojčat, a fundamentalističtí křesťané, kteří měli hluboký vliv na americkou vnitřní i zahraniční politiku během minulé administrativy, volali po nové křížové výpravě proti Islámu. Ale kromě globální konfrontace mezi křesťanstvím a islámem jsou zde i další nábožensky motivované konflikty současnosti: mezi šíity a sunnity v Iráku; mezi židy a muslimy v Palestině; mezi muslimy a hinduisty v Kašmíru; mezi katolíky, pravoslavnými křesťany a muslimy v bývalé Jugoslávii; či boje mezi protestanty a katolíky v Severním Irsku.

Druhým rysem nového ateismu je doslovné čtení svatých textů. Je pravda, že teologie dosáhla během tisíciletí nebývalé subtility, takže hovoří-li Emmanuel Kant o Bohu jako o „regulačním ideálu,“ nebo Václav Havel o „transcendenci“, nemají na mysli starého pána sedícího na obláčku. Ovšem masy nechápou Boha metaforicky, nýbrž doslova jako osobu, která stvořila svět, naslouchá jejich modlitbám a hubí jejich nepřátele, takže z toho je třeba vycházet.

Křesťanští fundamentalisté skutečně věří, že Bůh je ten pán, co nenávidí buzny (Gog Hates Fags, jak stojí na jejich transparentech) - a samozřejmě i liberály, feministky, muslimy a židy. Dawkinse sice nejvíce zajímá otázka pravdivosti náboženských tezí a Dennetta evoluční původ víry. Avšak i oni, stejně jako Harris a Hitchens, věnují hodně místa všem těm výzvám k etnickým čistkám, ospravedlňování otroctví, patriarchální rodiny a sektářství, kterými jsou zaplaveny Bible i Korán.

Zvláště současní křesťané tyto pasáže obvykle ignorují (pokud je četli). Jsou umírnění v tom smyslu, že si vybírají to, co neuráží moderní, morální senzibilitu. Tento selektivní přístup se samozřejmě nemůže opřít o příslušné svaté knihy, ale o morální zkušenost, kterou lidstvo nasbíralo od doby bronzové, kdy byly nejstarší z těchto barbarských textů napsány.⁶⁸

5.7. Chrám ateismu

“Sekta pro ateisty“ (Ondřej Horák) - Filosof a ateista Alain de Botton před několika dny oznámil záměr postavit poblíž londýnské finanční čtvrti City čtyřicet sedm metrů vysokou věž, která by sloužila jako „chrám ateismu“. Nápad přitom nebyl přijat

⁶⁸ Srov. Internet, http://sok.bz/index.php?option=com_content&task=view&id=360&Itemid=28

příliš vřele. Podle Richarda Dawkinse a jiných populárních naturalistů je slovní spojení „chrám ateismu“ oxymóronem a samotná představa takové budovy je podle nich absurdní. Fundamentalističtí křesťané v diskuzích pod novinovými zprávami zase de Bottonovi doporučují, aby se seznámil s osudem mytické Babylónské věže a stavbu pokládají za urážku Boha. Kritici, kteří mají na srdci bezpečnost v Londýně, pak varují, že nepřátelství vůči věžím bezbožnosti s Bohem fundamentalistických křesťanů sdílejí i fundamentalističtí muslimští teroristé.

Nápad tedy sice nevzbudil nadšené reakce, na druhou stranu ale kolem něj vznikla slušná mediální kauza. Nejspíš, ne náhodou se o de Bottonově vizi začalo mluvit v době, kdy se na pulty amerických a britských knihkupectví dostává jeho nová kniha „Náboženství pro ateisty“: bezvěrcův průvodce po užitečných stránkách náboženství, jejíž český překlad s předstihem už v prosinci vydalo nakladatelství Kniha Zlín. Autorův návrh na stavbu chrámu ateismu přitom není pouze čistou mediální provokací. Mnohem spíše jde o praktické vyústění teoretických myšlenek, které jeho kniha obhájí.

Kniha má za cíl představit novou verzi ateismu, kterou autor ve svých přednáškách nazývá „Ateismus 2.0“. Jasně se přitom vymezuje vůči údajně agresivnímu a destruktivnímu ateismu, známému z děl a vystoupení Richarda Dawkinse. De Botton navrhuje, aby ateismus přestal být negativistickou kritikou náboženství a místo toho se stal spíše jeho pozitivní alternativou. Asi nejdůležitějším poselstvím knihy je pak tvrzení, že by se ateistické hnutí nemělo apriori štítit všeho náboženského, protože některé náboženské vynálezy jsou údajně užitečné.⁶⁹

5.8. Bůh a ateistická filosofie

Celý nastalý, a dnes zcela aktuální proces ateismu je časově utvrzován zdánlivou, lidskou, bezbožnou dokonalostí, majoritní člověk vlastně ani Boha nepotřebuje, poněvadž nastoupil ve většině společnosti na jeho místo, a jemu vymezil místo na periferii duchovních potřeb, které v tomto ohledu nejsou zase až tak potřebné, protože postmoderní člověk se nestává ateistou, on se stává antiteistou. Bůh člověku vadí z jednoho prostého důvodu, a to, že je dokonalý, vždyť Ježíš Kristus Nazaretský umírá umučen pro svou nesnesitelnou dokonalost.

⁶⁹ Srov. Internet, <http://www.logrmagazin.cz/2012/10/sekta-pro-ateisty/>

Saduceové a farizeové Ježíše pro jeho pravdivý život v lásce nemohli ani vystát. A co se tedy změnilo na světě? Vůbec nic, ba co více, ničivějších válek a agresivních střetů přibývá, v lidské populaci se zahnízdil ateismus i antiteismus a na křesťanech jsou spatřována velká pochybení, neboť žádný věřící se prý nechová podle Božích přikázání a zákonů.

Zde jen pro názornou představu, jakým způsobem se vyjadřuje ateista, filosof Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844 - 1900): Odmítnutí Boha dosahuje svého novověkého vrcholu v klasickém místě, kde Nietzsche hovoří o smrti, ba o zabití Boha. Je to ve 3. knize díla „Fröhliche Wissenschaft“ (1882). Tam Nietzsche vypráví o pomateném člověku, který za jasného dopoledne pobíhá s lucernou po náměstí a křičí: „Hledám Boha!“ Těm, kdo se mu vysmívají, namítá: „Kam se Bůh poděl? (...), já vám to povím! My jsme ho zabili - vy a já! My všichni jsme jeho vrazi! Jenže jak jsme to provedli? Jak jsme dokázali vypít moře?“⁷⁰

Zde je patrná ostrá představa filosofické neexistence Boha, samozřejmě u Nietzscheho je základní chybou to, že se dívá na božskou dokonalost skrze nadčasová těžká pochybení člověka, a tudíž člověk ve svém recidivujícím lidství Boha neguje, poněvadž nesnese jeho dokonalost, která stále poukazuje na lidskou nepolepšitelnost pramenící z tělesného, hedonistického sobectví nadčasového procesu, zachování sebe sama.

5.9. Genocentrická revoluce

Dawkins (Jan Zrzavý) - Aby bylo jasno. Těžko bychom v současné biologii našli postavu myšlenkově vlivnější, než je Dawkins. Můžeme se přít, jak moc je “Sobecký gen“ originální (nepříliš), nicméně teprve Dawkins dokázal tehdy asi deset let starou myšlenku interalelické selekce prosadit. A následující kniha “Rozšířený fenotyp“, je zcela originální a zásadní. Před třiceti lety v biologii vypukla dawkinsovská „genocentrická“ revoluce a vytvořila myšlenkový prostor, v němž žijeme dodnes - vznikl svět, v němž všichni řešíme víceméně stejné otázky, neboť žádné jiné už nás ani nenapadají.

⁷⁰ Srov. H. WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, s. 63

5.10. Pavědci posedlí Dawkinsem

Už před pár lety jsem napsal: Dawkins (nar. 1941) svou aktivitu neomezuje pouze na vědu a její popularizaci. Když může, útočí na náboženství, tepe pavědy a propaguje pravou pozitivní přírodovědu, a to s tou charakteristickou natvrdlostí, s níž se náboženství a pavědy tepávají a věda a osvícenské sekty propagují. Není divu, že mnozí pavědci jsou Dawkinsem zcela posedlí (i mezi českými kreacionisty najdeme takto rozběsněné jedince), dokonce i dnes, kdy Dawkinsova někdejší inspirativnost poněkud ochabla, o čemž koneckonců svědčí jeho současný stolec oxfordského profesora pro „veřejné porozumění vědě“.⁷¹

Když jsem „Boží blud“ četl, samotného mě překvapila míra negativních emocí, které ve mně vzbudil. Kniha je psána podivně koženým, katechetským stylem, nápadným i u Dawkinse, který mezi popularizátory vědy nikdy nepatřil k největším vtipálkům. Několikrát píše, že něco dělá jen tak pro legraci, a nemyslí to vážně, ale já mu to nějak ne a ne uvěřit.

Téma této knihy mu očividně příliš leží na srdci. Na „Božím bludu“ není příliš zajímavé, co tam Dawkins tvrdí, ale to, že nás zase odvádí od rozumné vědecko-náboženské koexistence, založené mimo jiné i na jakési solidaritě intelektuálů („z národů ač jsme různých“) proti tupcům. To základní, k čemu jsme dospěli, je přesvědčení, že věda nemá s otázkou Boží existence nic společného (zda se k Bohu hodí sloveso „existovat“, já nerozhodnu, ale mám jisté pochybnosti).⁷²

5.11. Je evoluce kompatibilní?

Evoluce je kompatibilní se světem ateistickým, agnostickým i křesťanským, a uznání platnosti evoluční teorie tudíž mezi těmito světy nemůže rozhodnout. Kreacionistická představa Boha - hodináře je samozřejmě stupidní, ale tím není odmítnut Bůh ani náboženství. Nejde jenom o to, že jsme si vymezili mocenské sféry („vy nebudete říkat dětem, že evoluce není, protože v první knize Mojžíšově o ní není ani slovo, a my nebudeme dětem říkat, že Bůh není, protože Gagarin tam byl, a nikoho tam neviděl“), ale především o přesnější definici toho co je a co není věda, k čemu je na světě a co je jenom vědecká pověra a vědecký blud. Můj vztek při čtení „Božího bludu“ pochází z tohoto zdroje - z Dawkinsova pojetí vědy, společnosti, pokroku a podobně.

⁷¹ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, s. 113-114

⁷² Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, s. 114

Asi není těžké prokázat, že Dawkinsovy výpady do teologie a filosofie jsou zpozdilé a směšné. Dawkinsovy řeči o morálce jsou trapné, jak už řeči o morálce bývají (zde zhruba ve smyslu, že i bez náboženství můžeme být hodní, kdežto ti nábožní jsou zlí, už proto, že věří v evidentně zlého Boha, blíže viz Starý zákon), jeho interpretace hodných historických postav jako víceméně ateistů (a naopak dohledávání náboženských motivací (a naopak dohledávání náboženských motivací pro postavy zlé) bere dech, a teze, že Bůh, který stvořil složitý svět, musí být ještě složitější, a tudíž strašně nepravděpodobný je bizarní statisticky i filosoficky. Víra, že náboženství je příčinou společenských konfliktů, je tak absurdní, že se stala tématem jedné z epizod kresleného seriálu South Park.⁷³

Evoluce je v samotné podstatě přirozeným vývojem a výběrem, s tím by mohl snad souhlasit i kreacionista podle Božího záměru. Nelze ale souhlasit s tím, že by se člověk podobal zvířeti, a nebo jak se o člověku vyjadřují někteří moderní vědci i filosofové, že člověk je inteligentním zvířetem. Zde ale pozor, člověk má své vědomí, svědomí a charakter, tedy plně odpovídá za své myšlení i skutky. Člověk bez Boha má sice inteligibilní svévoli, ale ta dříve či později vždy ústí do sobeckého zmaru. Viz historická zkušenost. Podle mého názoru evoluce není kompatibilní, poněvadž přisuzuje člověku hominoidní, opičí předky, kteří stejně ve svém vývojovém chronologickém důsledku nemají a ani nemohou mít jednotlivé zástupce. Nejsou mezi nimi objektivně podložené mezičlánky antropologického vývoje. Člověk byl stvořen Bohem jako už konstantní bytost, a tudíž my věřící kreacionisté odmítáme kompatibilitu evoluce.

5.12. Resumé

Pomalou se blížím do finále mé práce, a nezbyvá mi, než se pokusit o krátkou rekapitulaci zásadního úmyslu, o který jsem se pokusil. Už výše jsem uvedl, že ateismus i antiteismus dnešní doby nabývá na intenzitě i účinku. Co je toho příčinou, kde se bere až drzá vyzývavost nekompromisní argumentace stoupenců ateistického hnutí? Zkoumáme-li objektivní příčiny, tedy kauzalitu vzniku těchto silných protináboženských ohlasů, musíme si uvědomit, v jaké době se nacházíme, a do jaké míry se lidské svévoli říká svoboda. Samozřejmě za silné ateistické proudy mluví převážně lidská empirie podložená historickým vývojem.

⁷³ Srov. J. HANUŠ, J. VYBÍRAL, *Dawkins pod mikroskopem*, s. 115-116

Řekněme si upřímně, že za vznikem nových odnoží církví a církevních společenství spatřujeme základní nejednotu církví. Za nejednotou stojí odlišný jazyk argumentace církví, tedy Ježíš volá nadčasově po jednotě všech církví. Jednota znamená lásku a souznění, které je velmi důležité pro věrohodnost věřícího člověka dnešní doby, ale i Boha. Pakliže pánové R. Dawkins, ale i D. Dennett a mnozí jiní vidí, že plody jednotlivých církví jsou rozporuplné, pak jim nečiní žádnou potíž, náboženství, církve i dobrého Boha samotného zpochybňovat. Vývoj událostí jim jasně nahrává k úderu.

Chtěl bych se zeptat samotného pana Dawkinse, zda si myslí, jestli je ještě něco skvělejšího a důležitějšího pro lidský svět, než učení a svědectví Ježíše Krista Nazaretského. A pokud pan Dawkins ví, nebo si myslí, že je něco důležitějšího a podstatnějšího než žité křesťanské hodnoty pramenící ze svědectví a učení vtěleného Božího slova, velmi rád bych si poslechl, co tím myslí. Ano, máme na výběr, a právě proto je důležité obhajovat křesťanské hodnoty a svědčit o nich.

5.13. Dawkins kritizován bratry

“Dawkinsova iluze“ (David Černý) - Bůh je pouhá iluze - psychotický delikvent, vymyšlený šílenými, oklamanými lidmi. Víra je slepé přesvědčení, pro které neexistuje žádná evidence, ba co hůř, přesvědčení všem evidencím navzdory. Věřit znamená nemyslet, víra je zlo, trvale nepravdivé přesvědčení, které věřící odmítají opustit dokonce i tváří v tvář silným argumentům a evidencím. Náboženství je důvodem existence morálního zla ve světě, vede k fanatismu, nenávisti, pronásledování, válkám, terorismu, je to nebezpečný mentální virus, který je třeba vymýtit pro dobro lidstva.

Tak by se na několika řádcích dalo shrnout poselství poslední knihy oxfordského zoologa Richarda Dawkinse “The God Delusion“ (Iluze Boha). Autor v ní věřící opravdu nešetří. Dawkins chtěl napsat propagandistické dílo fundamentalistického ateismu, a to se mu beze zbytku podařilo; podle toho jeho kniha také vypadá. Iluze Boha vzbudila mnoho ohlasů, jak mezi teisty, tak také mezi ateisty. Nechybějí významní ateisté, kteří zcela otevřeně říkají, že Dawkins publikací takových hloupostí jejich věci jen škodí; a nechybějí teisté, kteří otevřeně děkují Bohu za Dawkinse, neboť jeho práce jsou dokonalým příkladem slabosti a neudržitelnosti ateistických pozic.

Mezi přísné kritiky Dawkinse patří i irský vědec a teolog Klister McGrath, původně ateista, výzkumný pracovník v oblasti molekulární biofyziky, jenž postupem času došel k závěru, že křesťanství představuje mnohem zajímavější a intelektuálně více vzrušující svět, než svět pouhého ateistického kréda. Dawkins - jenž zaměňuje úzce

zaměřenou manipulaci s fakty za pečlivé myšlení spočívající na evidencích – nabízí pouze ateistický ekvivalent farizejského kázání o pekelném ohni. V Iluzi Boha nalezneme kupodivu překvapivě málo vědeckých analýz, je zde mnoho pseudovědeckých spekulací spojených s širší kulturní kritikou náboženství, ve většině případů vypůjčenou ze starších ateistických spisů. Dawkins zvěstuje svým sborům nenávidícím Boha, od nichž evidentně očekává, že se jim budou zamlouvat jeho rétorické salvy, ruce vysoko vztyčené k obdivu. Kdo si myslí, že biologickou evoluci lze usmířit s náboženstvím, ten je nečestný. Amen.⁷⁴

⁷⁴ Srov. Internet, <http://www.distance.cz/rocnik-2009/1-cislo/dawkinsova-iluze>

6. Závěrečný pohled

6.1. Cesta východiska

Snažil jsem se ve své práci najít moudré východisko mezi Dawkinsovým ateismem z knihy "Boží blud" a žitými křesťanskými hodnotami (např. s využitím knihy prof. Waldenfelse "Kontextová fundamentální teologie"). Poukázal jsem v argumentaci, kterou jsem čerpal z výše uvedených knih a v neposlední řadě i ze svých zkušeností, do jaké míry jsou Dawkinsovo, a i další ateistická díla nebezpečná pro celý civilizovaný svět.

Nechci být ve svém projevu jenom negativní, ale mohu odpovědně říci, že jsem se určitým Dawkinsovým pasážím i zasmál, jakým zarputilým způsobem haní vše náboženské a hlavně křesťanské, načež se ptám sám sebe i za ostatní nábožensky založené lidi, kde se v něm objevila až taková nenávist. Jako by vyhlásil doslova křížové tažení proti Bohu a náboženstvím, která popisuje jako bezcenná a škodlivá lidské populaci, jež v každých dobách, minulých i současných hrála, hraje a vždy bude hrát významnou roli, ať už se to panu Dawkinsovi líbí, nebo ne. Autor ve své ojedinělé kompilaci poskládal ucelenou štvavou kampaň proti všemu božskému, náboženskému a v neposlední řadě i církevnímu. Dokonce má mít vystoupení teď v měsíci dubnu v Olomouci, kde se bude snažit obhajovat a šířit své ateistické smyšlenky.

Zhruba řečeno, věda se zabývá fakty, náboženství hodnotami; věda se ptá, jak všechno funguje, náboženství se ptá, jaký to má smysl. („Gould hovoří o nepřekrývajících se magistériích“). Dawkins efektivně rozbíjí tuto teorii na padrt': Náboženství, jako je křesťanství, implikuje určité pojetí světa, tedy faktů. Podle tohoto pojetí má svět svého nadpřirozeného Stvořitele, jenž do něj zasahuje zázraky, odpovídá na modlitby atd. Takové pojetí světa musíme posuzovat jako každou jinou empirickou hypotézu - říkejme ji „hypotéza Boží existence“.⁷⁵

6.2. Dawkins opakující se v dějinách

R. Dawkins ve svém díle, a nejen zde, pozvolna a jistě neguje velké dílo budované Bohem a lidmi za celá tisíciletí. Nestydí se na adresu Boha použít ty nejhorší výrazy - anebo ublížil panu Dawkinsovi Bůh nějak? Spíše jej hodnotí jako někteří vědci a filosofové před ním.

⁷⁵ Srov. Internet, <http://deniceksv.webgarden.cz/rubriky/evoluce/richard-dawkins-bozi-blud>,

Už výše jsem se zmínil o filosofovi vůle a nihilismu F.W. Nietzsche. Tento geniální, ale kontroverzní filosof doslova antiteistického zaměření napsal, že Bůh je mrtev. Co ho k tomu vedlo, když ve svých několika dílech označuje Boha jako neživého. Ano, byl to člověk, každý člověk se svými chybami, svým prvotním a dědičným hříchem. Ale proč se díval na Boha skrze chybu a nedokonalého člověka? Myslím si, že zde sehrála dominantní roli jeho sebestředná pýcha a zpupnost, poněvadž kdyby uvěřil a našel Boha, byl by nad ním někdo mnohem vyšší, a to si nechtěl nikdy připustit. Samozřejmě Nietzscheho filosofii zneužila v Německu jedna rasistická a xenofóbní skupina šílených revolucionářů s ještě šílenějším vůdcem.

Nakonec důsledky pro celý svět jsou známy všem, kteří mají v historii základní znalosti. Už se sice opakují, ale jedná se o tak výjimečnou situaci, na kterou je třeba opakovaně upozornit, a to v tom, že Dawkins si počíná podobným způsobem jako tento filosof. A mohlo by se stát, že se nějaká pošetilá skupina zase rozhodne pro antiteistickou ideologii, v našem případě štvavou knihu "Boží blud", a grandiózní problém může být na světě. Samozřejmě Dawkins je velmi úspěšný molekulární biolog, a k tomu ještě z Oxfordu, kde se předpokládá ta nejvyšší vědecká erudovanost.

Ale o toto je celá situace horší, poněvadž tento neznaboh se může rychle a lehce stát životním vzorem zase nějakých potrhých soukmenovců. Zatím takové nebezpečí, jak doufáme, nehrozí, přičemž velké změny se mohou zrodit i přes noc, nebo i za několik hodin. Zatím se Dawkinsovu dílu můžeme my křesťané zhluboka zasmát, přesto budme na pozoru, neboť po zkušenostech se i z jeho zvráceného a nechutného díla může stát ideologická motivace, která už by nebyla směšnou a kontroverzní, ale možná určující i běh dějin, „neboť dějiny se rády opakují“.

7. Seznam použité literatury

1. Richard DAWKINS, *Boží blud*, Praha: Nakladatelství Academia, 2006, ISBN 978-80-200-1698-0.
2. Richard DAWKINS, *Sobecký gen*, Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-0730-8.
3. Hans WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, Praha: Kolegium Zvon - nakladatelství Vyšehrad, 2000, ISBN 80-7021-407-4.
4. Jiří HANUŠ, Jan VYBÍRAL (EDS.), *Dawkins pod mikroskopem“ - diskuze nad knihou Richarda Dawkinse “Boží blud“*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010, ISBN 978-80-7325-212-0.
5. Ctirad Václav POSPÍŠIL, (ed.), brožura *K výzvě jménem Boží blud*, Praha: Arcibiskupství pražské, Pastorační středisko, 2010.
6. WIKIPEDIE, *Richard Dawkins*, https://cs.wikipedia.org/wiki/Richard_Dawkins, (nedatováno).
7. Filip JAROŠ, *Ateistické tažení Richarda Dawkinse*, <http://www.osel.cz/index.php?clanek=4871>, (10.2.2010).
8. Tomáš HŘÍBEK, *Nový ateismus a jeho kritici*, http://sok.bz/index.php?option=com_content&task=view&id=360&Itemid=28, (nedatováno).
9. Ondřej HORÁK, *Sekta pro ateisty*, <http://www.logrmagazin.cz/2012/10/sekta-pro-ateisty/>, (nedatováno).
10. David ČERNÝ, *Dawkinsova iluze?*, <http://www.distance.cz/rocnik-2009/1-cislo/dawkinsova-iluze>, (nedatováno).
11. Stanislav VAŠINA, *Čtenářský deníček - Richard Dawkins: Boží blud*, <http://deniceksv.webgarden.cz/rubriky/evoluce/richard-dawkins-bozi-blud>, (24.3.2011).